
بلوچستان ۽ مال ۽ دلوتانی نسل

(Livestock Breeds of Balochistan)

پناه بلوچ

بلوچی اکیڈمی کوئٹہ

عدالت روڈ کوئٹہ

(c) All rights are reserved.

اے کتاب ۽ درائیں حق گوں بلوچی اکیڈمی ۽ انت۔
بیدے بلوچی اکیڈمی ۽ رضاء کس ایشی ۽ مواداں چاپ کت نہ کنت۔

(انٹرنیٹ ایڈیشن)

بلوچستان ۽ مال ۽ دولتانی نسل

پناہ بلوچ

۲۰۱۸ء

ISBN # 978-969-680-063-7

نہاد : =/200

بلوچی اکیڈمی ۽ اے کتاب ذکی پرنٹنگ پریس کراچی ۽ چاپ کتگ۔

نامدات

گلزمین ۽ کوه، پٽ، دامان ۽ جيزاني نام ۽
که اودا ڏيهي، زهه ٻروک، ليلي مور ۽
لبزانک ۽ دگه تهرزندگ انت

منت واری

من وتی تیوگیں شر پداریں سنگت ء براتانی منت واراں کہ
آہاں اے کتاب ء نبشتہ کنگ ء وہدء گوں من مک کرنگ۔ حاصیں وڑء
ڈاکٹر غلام محمد کھیتران، عبدالقادر رند، شفیق بلوچ، اکبر آزاد، امیر شاہ
لائیواسٹاک اسٹنٹ بارڈک کہ ایشاں منابازیں کتاب ء دگہ معلوم
داری ء عکس جم کنگ ء وہدء مک کرنگ۔

- 8 پیش گال ---
- 12 1- بلوچی تھرمیم
- 17 2- ڈائینوسار
- 3- اُشتر
- 21 ●..... بلوچستان ء اُشتر
- 38 ●..... کچھی نسل
- 40 ●..... خارانى نسل
- 42 ●..... براہوئی نسل
- 44 ●..... کوہی نسل
- 45 ●..... لاسی نسل
- 46 ●..... ریکی نسل
- 48 4- ۱۹۰۸ء مہری آنى نام
- 58 5- بلوچستان ء تممن ء تمندارانى اُشترانى نشان

6_اسپ

67

●..... بلوچی اسپ

75

7_گوک

76

●..... بھاگ ناڑی

78

●..... لوہانی

79

●..... ریڈ سنڈھی

80

●..... بلوچستان ناڑی ماسٹر

8_میش

82

●..... بیورغ

83

●..... میننگلی

84

●..... کجلی

85

●..... لہڑی

86

●..... دسی

9_بُز

87

●..... بربری

-
- 88 ●..... کوہی
- 89 ●..... خراسانی
- 90 ●..... مورک
- 92 -10 میس ۽ بُزءِ باروا ڈسٹرکٹ گزیٹیئر ۽ حال
- 95 -11 بلوچی شاعری: پہوالیں زند ۽ دولت
- 155 -12 مال ۽ دولتانی نادراہی
- 165 -13 گالبند
- 197 -14 سرشونی کتاب

پیش گال

بلوچانی ڈیہہ روبرکت ء ایران، رودراتک ء پنجاب ء سندھ، زر بارء بحر بلوچ ء گوریچان ء اوگانستان ء ہمگر نچ انت پاکستانی بلوچستان کساس سے لکھ چل ء ہپت ہزار ء دو صد چار چند کلومیٹر (3,47,200) سرتالان انت۔ اے صوبہ ء ۹۰ درصد ڈگار کچر لیگ بنت و ہدیہ ۵۲ درصد مال ء دلوتانی جیز ء کارمرز بوگ ء انت بلتے ۲۸ درصد کوہ، دامان ء پٹ جوانیں کچر لیگ بنت۔ زانت کار ء پٹ ء پولکار گوشنت کہ بلوچستان کہنیں دور ء باری ء مال ء دلوتانی بنجہ بوتگ۔ ڈائنوسار، بلوچی تھریم ء بگٹی لیور ء ایندگہ سے دارانی سنگ دروشمیں ہڈانی (Fossils) دست کپگ ء مہرگڑھ ء ایندگہ دمباں چہ در بوتگیں شے ء ازباب پدرکنگ ء انت کہ بلوچستان مال ء سے دارانی ہوری ء بنی آدمی دودمان ء اول سری لوگ انت بلوچستان ء مال ء سہہ دارانی در بوتگیں سنگ دروشمیں ہڈ ء دمباں چہ دست کپتگیں شے ء ازبابانی سرا بنکی کار بوتگ و ہدے ایشانی سرا سرجمیں کار بنا بیت منے گلزیں ء یک نوکیں دروشم جہان ء دیم ء کائنات۔

بلوچستان اے و ہدے ہم پاکستان ء مال ء دلوتانی بنجہ لیگ بیت۔ ملک ء ۲۸ درصد میش، ۲۲ درصد بڑ ء ۴۱ درصد اُشتر بلوچستان ء بنت و ہدیہ سال ۲۰۱۳ ء یک رپورٹے ء ردا بلوچستان ء 14.50 ملین میش، 14.09 ملین بڑ، 3.57 ملین گوک، 0.62 ملین گامیش 0.42 ملین اُشتر است انت۔ بلوچستان

مال ۽ دلتانی گرانہائیں نسلانی ہندلیکگ بیت۔ بلوچستان ۽ مال ۽ دلتوت ڈیہہ ۽ راجی، مالی ۽ اقتصادی دیروٹی ۽ مزن ۽ کردپش داریت۔ اے وہد ۽ نسلی مال ۽ دلتوت باز کم پش کپتگنت اے پڑ ۽ دلگوشی نہ دیگ سوب ۽ بازیں گران بہائیں نسل گار ۽ بیگواہ بوان انت۔ اے وہد ۽ مال ۽ دلتوتانی زانت کارانی پٹ ۽ پول ۽ ردا اسپ ۽ یک نسلے کہ بلوچی نسل ۽ نام ۽ پشت کپتہ (کہ آئی ۽ ہیرزی ہم گوشنت) ہے وڑا اُشترانی ریڈی، خارانی، براہوئی، کوہی جت، ریکی نسل ۽ اُشتر است انت۔ گوکانی بھاگ ناڑی ۽ لوہانی نسل انت ۽ یک نوکیں نسلے بلوچستان ناڑی ماسٹر ۽ نام ۽ دیم ۽ آرگ بوتگ۔ میثانی بیورغ، مینگی، کجلی ارنائی، ۽ بزانی بربری، کوہی، سلیمانی، خراسانی، مورک، نامی نسل است انت۔

وہدیکہ مارا جد پتر ۽ تاکانی چار ۽ تپاس ۽ کنیں تو مارا بازیں نسلانی نام دیم ۽ کائنت ہرچ دمگ ۽ ٹک ۽ وتی نسل بوتگ انت۔ اسپانی سوران ۽ ہیرزی، شول ۽ گیریزی، جھلگسی ۽ شیرانزی ۽ کبوترزی ۽ فتح جنگ، قلات ۽ الماس ۽ شپہنڑ لہڑی ۽ مورین، گدر ۽ بلبل، بارکھان ۽ بگی، سیلی، بیانک، چچا کشنیں، جولاب، کوہ سلیمان ۽ ڈیرہ غازی خان ۽ گڈ، نوشکی ۽ گلگزی، دکی ۽ بیوانی ۽ نام رسنت ہے وڑا اُشترانی نسل ۽ مکران ۽ کاراہ، چاغی ۽ دستلی، پوشکنا، خرونا ۽ پیہنا، کچی ۽ کچی دیسی ۽ کچی ولایتی، خاران ۽ خارانی لسبیلہ ۽ لاسی ۽ چھپری، خضدار ۽ کوہی یا برز کوہی مکران ۽ مکرانی، جھالاوان ۽ جھالاوانی ۽ براہوئی ۽ خراسان ۽ ریکی اُشترانی نام گندگ ۽ کائنت۔ میثانی نسل ۽ چاغی ۽ گکو، کرگو،

کچھی ۽ کوکی، مری بگٹی کوہستان ۽ بیورغ، لسبیلہ ۽ بوچھڑ، جھالادان ۽ میننگلی، کوہ سلیمان ۽ کجلی ہورانٹ ۽ بزرگانی چاغی ۽ مرگھی، ہٹی، کٹی، کڑی، کچھی ۽ لیڑی، بجی، بربری، لسبیلہ ۽ کچھانڑ، خوشی، چھپری، لورلانی ۽ بلوچی، خاران ۽ خراسانی ۽ مورک چاغی ۽ ہم مورک و ہدیہ کوہ سلیمان ۽ کوہی نسل ۽ نام پدر بنت۔

نوک زمانگیں دور باری ۽ پچ وڑیں پٹ ۽ پول نہ بوہگ ۽ انت۔ پٹ ۽ پولی ادارگانی نہ ٹہینگ، مال ۽ دلوت ۽ پڑ ۽ آسراتی نہ پجارینگ، جیزانی کم بوہگ، ڈکال ۽ ہورانی کمی، آپ ۽ جاور حال نگیک بوہگ، پہوالیں مہلوک ۽ نوک زمانگیں کسبانی نہ بوہگ، نہہاد جابانی کمی، مال ۽ دلوتانی پڑ ۽ ردوم ۽ مزنیں اڑاند انت۔ سرکاراے پڑ ۽ دلگوش بدات تنکہ اے پڑوتی راجی دیروٹی ۽ کرد ۽ جوانیں وڑا برجاہ بدارایت۔

پناہ بلوچ

شال

(بلوچی تھریم)

بلوچی تھریم

بلوچی تھریم (Balochi Therium) یک زنڈ پوتیس ۽ شیر
 دنیوکیں سہ دارے۔ اے سہ دار کساس بیست ۽ سی ملین سال پیش ۽ منے ڈیہہ
 بلوچستان ۽ بوتگ انت۔ پٹ ۽ پول ۽ ردا ہزاراں سال پیش منے وطن ۽ سک باز
 ہور بوتگ انت ۽ اے دمگ سوز بوتگ انت۔ ادا بازیں سہہ دار ۽ جناور بوتگ
 انت۔ بلوچی تھریم ہم ہے دور ۽ یک سہہ دارے بوتگ۔ اے پنچ میٹر دراج
 ات ۽ آئی ۽ وزن کساس بیست ۽ دوٹن ات، کساس فیل ۽ بروبرات۔ بلوچی تھریم
 ۽ اے جاگہ ۽ چہ در کپگ ۽ پذرانت کار گوشنت اے دمگ شیر دنیوکیں سہہ دارانی
 بن رودات۔

۲۰ ستمبر ۲۰۱۰ء حال کار سہیل یوسف روتا ک ڈان ۽ شنگ بوتگیں حال
 ۽ گوشتیت کہ ۱۹۱۰ء یک انگریز پٹ پولکار (Paleontologist) سر سلویو
 فارسٹر کوپر (Sir Clive Forestor Cooper) ۽ ماں بلوچستان ۽ کہنیں
 سنگ دروشمیں ہڈ (Fossil) دیستگ انت۔ اے ڈائنوسار کچیں سہہ دار ۽ نام
 بلوچی تھریم ایر کرتگ۔ پدا بستمی کرن ۽ نہی دہگ ۽ فرانس ۽ زانت کار ۽ پٹ
 پولکار جین لوپ ویلکم (Jean Loup Welcomme) اے سنگ جوڑ
 بوتگیں ہڈانی پٹ ۽ پول ۽ باروا بلوچستان ۽ سر بوتہ۔ کوپر ۽ اولی پٹ ۽ پول ۽ پدرند

جنان ء ” ڈیرہ بگٹی“ ء ہما ہند ء سر بوتہ کہ ہمودا آئی ء پیش بلوچی تھریم ء سنگ بوتگیں
 ہڈ (fossil) دیستگ انت۔ ولیم ء وتی اے پٹ ء پولی کار ء نام (Mission
 Paleontologique Francaise Balochistan) ایر کرتگ۔

ولیم ء ہمدگ ء تمنی سروک نواب محمد اکبر خان بگٹی ء گوں ربط ء رتج
 کرتگ ء گند ء نند کنان ء اے کار ء باروا حال داتگ۔ نواب صاحب ء نہ ایوک ء
 آئی ء را پٹ ء پول ء موکل داتگ بلکیں آئی ہمروشی کامرزی شے ء از باب ء مردی
 توان ردا مکک ہم کرتگ۔ ۱۹۹۷ ء ولیم ” ڈیرہ بگٹی“ ء کوہی دامن ء بلوچی تھریم ء
 موردانگ دیستگ۔ شے آئی ء پد بازیں کارندہانی مکک ء گوں اے سنگ جوڑ بوتگیں
 ہڈ (Fossil) آنی چار ء تپاس کرتگ چہ آئی ء پد بلوچی تھریم جوڑ کرتگ۔
 زانیکاراں بلوچی تھریم ء دراجی ہے ہڈانی چار ء تپاس ء پد سرجم کرتگ۔ حال داتگ
 کہ اے سکیں کارے ات بلے بازیں ہڈ ء دنانانی چکاس ء پد اے کار ء راگڈی
 دروشم دنیگ بوتگ ہے چار ء تپاسی ٹولی ء ہے دگ ء پاگاس ء دنان، ماہیگ ء
 دگ زری سہہ دارانی سنگ جوڑ بوتگیں ہڈ (Fossils) دیستگ انت ء حیال
 درشان کرتگ کہ سی ء دولین سال پیش بلوچستان ء اے دگ ء زر بوتگ۔

واجه ظفر اللہ بلوچ وتی یک کتابک ”سندھ بلوچستان کی قدیم تہذیب“
 ء نوشت کنت کہ سال ۹۵- ۱۹۹۴ جہر انت کہ من ڈیرہ بگٹی ضلع ء پولیکل ایجنٹ ء
 ارزشت ء کارکنگ ء اتاں۔ ہما و ہد ء زمین زانتی ء ذریعہ ء زند ء نشان ء پٹ ء پول
 کنوکیں زانت کارانی یک ٹولی یے ہمودا آتگ۔ اے ٹولی ء ڈائریکٹر، اسٹنٹ

پروفیسر چکاس جاہء کارندہ ہورات انت۔ ٹولی ء دگہ ملکانی زانت کارہم ہوار
 ات انت۔ وش سختی ء گوں اے ٹولی ء راہشونی ء مہمانداری ء ذمہ داری من
 پیلہ کرتگنت۔ پٹ ء پول ء ذریعہ ء سنگ جوڑ بوتگیں ہڈ (Fossil) دست
 کپتگ انت۔ کمپوٹر ء ذریعہ چکاسگ پدا اے ہڈانی بہر ہور کنگ ء پد یک
 بتے ٹہینگ بوتگ آئی ء کچ ء کساس کنگ بوتگ۔ بلوچی تھریم ء دراجی سی ء
 ہپت فٹ ء برزی ہژدہ فٹ ء وزن بیست ء دوٹن پد کنگ بوتگ۔ اے سہہ
 دار ء یک روچے ء یک وہدی ء وردن یک ٹن ات۔ اے ہم پد کنگ بوتگ
 اے یک ریم وروکیں ء شیر دنیوکیں سہہ دارے ات۔ اے حال ہم دنیگ
 بوتگ ات ہے سہہ دار سے کروڑ سال پیش ڈیرہ بگٹی ء علاقہ ء بوتگ۔ اے سہہ
 دار ء نام بلوچی تھریم ایر کنگ بوتگ۔ تھریم (Therium) فرانس زبان ء
 لوزانت آئی ء معنی انت شیر دنیوکیں سہہ دار انت۔ بلوچی تھیرم یعنی شیر دنیوکیں
 بلوچی سہہ دار۔

جہان ء سہہ دارانی کچ ء کساس بازانت چہ آہاں بازیں چاگرد، مد،
 موسمانی مٹی ء بدلی سوب ء وتی سگ ء دروشم بدل کرتگنت۔ آہانی تہاگوک،
 پلنگ، مزار، اسپ، اُشتر ایندگہ ہور انت۔ بلوچی تھریم ہے سہہ داراں چہ یک
 انت کہ آئی ء چاگرد، مد ء موسمی بدلی نہ ساچتگ ء وتی رود برجہا داشت نہ کرتگ۔
 انسائیکلو پیڈیا برٹانیکا ء ردا اُشترانی نسل چار کروڑ سال پیش گوریچانی امریکہ ء ودی
 بوتہ ء چہ ہمودادہ لکھ سال پیش زر باری امریکہ ء ایشیا ء تالان بوتہ۔ اے جبر بوت
 کنت کہ اُشتر چہ زر باری امریکہ ء گوریچانی امریکہ ء سر بوتگ۔

اسپین نامی یکدار کرسٹوفر کولمبس ۱۳ اگست ۱۴۹۲ء چہ اسپین ۽ ربادگ بوتگ ۽ ۱۲ اکتوبر ۱۴۹۲ء امریکہ سر بوتہ۔ پولکار اے پدر کنگ ۽ بے وس انت کہ دو ہزار سال پیش ایشیا ۽ امریکہ ۽ نیام ربط ۽ رتیج است ات۔ مہر گڑھ ۽ نشانانی وڑا بلوچستان ۽ یازدہ ہزار سال پیش سہدار لوگاں ایر کنگ بنا کنگ بوتگ۔ آسٹریلیا ہم اُشتر نوزدہمی کرن ۽ چہ بلوچستان دیم دینگ بوتگ انت۔ سہیل یوسف وتی نبشتا نک ۽ گوشت کہ بلوچستان ۽ زرباری ۽ رودراتکی ایشیا ۽ ہمودا چہ افریقہ ۽ یورپ ۽ شیر دیوکیں سہہ دارانی روگ ۽ لڈ ۽ بنی جاگہ پدر کنگ بوتگ۔ ویشیں حال ہمیش انت کہ چہ بلوچستان ۽ فیل ۽ بن ۽ ہوری ۽ شادو وڑیں دگہ شیر دیوکیں سہہ دار لیمور (Lemur) ۽ سنگ دروشمیں ہڈ (Fossil) ہم دست کپتگ انت اے جبر پدر بیت کہ بازیں سہہ دارانی بن رود ایشیا انت۔

لیمور (Lemur) ۽ باروا ڈاکٹر ایم آرسا ہنی وتی کتاب ”انسانی ارتقا“ ۽ نوشت کنت لیمور وتی دروشم ۽ وڑ ۽ نیا مجینی سہہ دار ۽ آہانی پیش یعنی گودانی ایں سہہ دارانی نیام ۽ سہہ دار انت ہماہان ۽ شمر پداریں سہہ دارے ارزشت دست ۽ کپتگ ات۔ فرانس ۽ زائیکارانی ٹولی ۽ ایوک ۽ ڈیرہ بگٹی ۽ دگ ۽ کساس بیست ہزار سنگ جوڑ بوتگین ہڈ دست ۽ کرتگ کہ آں شیر دہوکیں سہہ دارانی انت۔ سہیل یوسف گوشت اے دگ ۽ دو سہہ دارانی سنگ جوڑ بوتگین ہڈ مزینیں ارزشت دار انت۔ آئی ۽ تھا یک شادو وڑیں شیر دہوکیں سہہ دار لیمور (Lemur) انت اے سہہ دار اے وہد ۽ مدگاسکر ۽ دگ ۽ است انت۔ چہ ۲۰۰۱ء پیش زانت کار

صدک ات انت کہ افریقہ لیمور ۽ بن رودجاہ انت بلتے چہ ڈیرہ بگٹی ۽ در بوتگیں
 دوکروڑ سال کہنیں سنگ جوڑ بوتگیں ہڈاں زانت کار لیوریت مارواکس
 (Laurent Marivau) ۽ را بگٹی لیمور (Bugti Lemur) ۽ نام داتگ۔
 پدر کرتگ کہ چہ تیوگیں جہان ۽ لیمور ۽ در آبتلگیں ہڈاں اے ہڈ کہن ترانت۔ بگٹی لیمور
 ۽ اے ہڈاں زانت کار ۽ پٹ ۽ پولکارانی نیام ۽ یک نوکیں بحث ۽ تران ۽ ودی
 کرتگ کہ لیمور ۽ بن رود افریقہ نہ انت بلکیں ایشیا (بلوچستان) انت۔

اے در بوتگیں ہڈانی سرجمیں حال نامی این پٹ ۽ پولی تاک ”ساننس“ ۽
 چاپ بوتگ انت۔ آئی ۽ ماری واکس گوشتیت کہ اے ہڈانی در بوہگ ۽ گوں
 نوکیں جاوہ حال دیما آتگ انت۔ ایشی سرا انگت باز کار کنگ ۽ گز رانت۔ واجہ
 جین لوپ ویلکم ۽ بلوچستان ۽ بازیں سنگ جوڑ بوتگیں ہڈانی در کنگ ۽ کار ۽ برزی
 حال پدر کن انت کہ بلوچستان تیوگیں نوک زمانگیں سہہ دار ۽ بنی آدم ۽ اول سریں
 لوگ انت۔

ڈائنوسار ۽ دگہ سہہ دار

بلوچستان ۽ باروا زانت کارگوشنت کہ کروڑاں سال پیش اے دگہ سبز ۽ آباد بوتگ اداہور مزین کساس ۽ بوتگ۔ درچک، کاہ ۽ بوج ۽ ہرچ نیمگ ۽ لد بوتگ بلوچی تھریم ۽ پیش اے دگہ ۽ مزین کساس ۽ ڈائنوسار بوتگنت۔ بلوچستان ۽ نامداریں دمب چار محمد رضا بلوچ وتی کتاب ”بلوچستان قدیم تہذیبوں کا گہوارہ“ ۽ نبشتہ کنت کہ ”بلوچستان ۽ ریگستانی دگہ کروڑاں سال پیش زر بوتگ پدا حشکیں دگہ ۽ بدل بوتگ۔ بلوچستان ۽ کساس ہپت کروڑ پنجاہ سال پیش بازیں نسلے ڈائنوسار بزیں لد وڑا آبادات انت۔ جیا لوجیکل سروے آف پاکستان ۽ زمین زانت محمد صادق ملکانی ۽ بارکھان شہر ۽ ۳۵ کلومیٹر دور ”ویٹا کری“ دگہ ۽ فروری ۲۰۰۱ ۽ سنگ جوڑ بوتگیں ہڈ دست کپتگنت اے ہڈانی بنکی پٹ ۽ پول ۽ سما کپتگ بازیں وڑ ۽ ڈائنوسار مزین کساس ۽ بلوچستان ۽ اے دگہ ۽ بوتگ انت۔ جہان ۽ کلاں چہ مزین سہہ دار ۽ وزن کساس ۸۰ ٹن بوتگ۔ آئی ۽ برزی ہپت میٹر ۽ دراجی بیست ۽ پنچ میڑات۔ ڈائنوسار ۽ ہڈانی سنگ جوڑ بوتگیں ہڈ پد کنت کہ بلوچستان ۽ اے حشکیں دگہ مزین جیزے بوتگ کہ اودا کسان ۽ مزین ڈائنوسار بوتگ انت۔ ضلع بارکھان ۽ شانزدہ جاگہاں چہ کساس یک ۽ نیم ہزار سنگ جوڑ بوتگیں ہڈ در کپتگ انت۔ اے ہڈ جیا لوجیکل سروے آف پاکستان ۽ کوئٹہ ۽ میوزم ۽ ندرگ ۽ پیر کنگ بوتگ انت۔ اے پٹ ۽ پول ۽ پد جہان ۽

زمین زانتانی دگوشی بلوچستان ۽ نیمگ ۽ بوتگ ۽ بلوچستان ہرچ دگ سائنسی پٹ ۽ پول ارزشت داروکانی بجاہ جوڑ بوتگ۔ جیالوجیکل سروے آف پاکستان اے ملک اولی ادارگ انت کہ آئی ۽ بجاہی کارجاہ بلوچستان ۽ انت۔ تیل ۽ قدرتی دروسیلہانی وزارت ۽ چیرکائی ۽ اے ادارگ زمین زانتی، عکسانی کشگ ۽ ڈگار ۽ چیر ۽ قدرتی دروسیلہانی پٹ ۽ پول ۽ دزگٹ انت۔ معدن ۽ پٹ ۽ پول، آپی دروسیلہ، ڈگار، تک ۽ پہنات ۽ راجدپتر، لکھ ۽ کروڑ سال پیش ایشانی جوڑ بوہگ ۽ چاگرد ۽ زانت، ڈگاری پرشت ۽ پروش، موسمیاتی جہل ۽ برزی ۽ زمین چند ۽ سوب ۽ بارواپٹ ۽ پول اے ادارگ ۽ کارانت۔

محمد رضا بلوچ نبشت کنت کہ بلوچستان ۽ ہوری ۽ ملک ۽ بازیں دمگاں درکپتگیں سنگ جوڑ بوتگیں ہڈ اے ادارگ ۽ میوزم ۽ ایر انت۔ پب وحشی بلوچستان ہفت کروڑ کہنیں واگو ۽ نام انت کہ آئی ۽ ہاش ۽ الی ایس بہر پدیں وڑ ۽ بلوچستان ۽ درکپتگ۔ کہنیں گانڈو ۽ سنگ جوڑ بوتگیں ہڈ زرباری امریکہ ۽ پداولی وار ۽ چہ بلوچستان ۽ درکپتگ انت۔ آئی ۽ ابید ۲۰۰۴ ۽ محمد صادق ملکانی ۽ راٹائینو سار ۽ پاکی سارس ۽ سنگ جوڑ بوتگیں ہڈ ہم چہ بلوچستان ۽ دست ۽ گپتگ انت۔ ریم وروکیں سہہ دارٹائینو سار ۽ مزینں بت ڈائینو سار ہم گوشگ بیت۔ اے ڈائینو سار کریٹے شیش دورباری ۽ گڈ سر ۽ گوں تعلق دار انت۔ بلوچستان ۽ ٹائینو سار ۽ بیچ تہر درکپتگ انت ایشانی نام اے وڑ انت۔

۱۔ پاکی سارس

۲۔ سلیمان سارس

۳۔ کھیترانی سارس

۴۔ مری سارس

۵۔ بلوچی سارس

بلوچستان ۽ زمین زانت ، دمب زانت ۽ راجد پتر زانتاں گوں مزینیں
 کساس ۽ کار بنا کنگ ۽ جہد ۽ کوشت کرتگ بلئے سرکاری سند ۽ اے پڑاں دلگوش
 دنیگ نہ بوتگ۔ بلوچستان ۽ غلہ ، جو ، انگور ، مچ ۽ سنگ جوڑ بوتگیں توم ۽ ہوری شیر
 دہوکیں سہہ دار بلوچی تھریم ، بگٹی لیمور ، ماہیگ ، جر ۽ بوچ ۽ درچکانی سنگ جوڑ
 بوتگیں ہڈ دروشم دست کپتنگ انت۔ بلوچستان ۽ ہرچ کوہ ، دامان ، پٹ ، دمب ،
 زر ، دریا ، جوہ ، درچک ، کاہ ۽ بوچ مال ۽ سہہ دار ۽ پڑ ۽ دلگوش کنگ بیت یک
 نوکیں راجد پترے پچ بیت۔

(ڈائوسار)

(بگدو اُشتر)

(لڙءُ باری اُشتر)

اُشتر

اُشتر یا اشتر انڈو ایرانیگ (Indo-Iranian) لوزانت۔ وہدء اشتر (Ustra) اوستاء ہم اشتر (Ustra) گوشت، اکادین ء دوکابان ء اُشتر ء ادرو یا ادورو (Udro or Udru) گوشت و ہدیگہ بلوچی ء دوکوبانے اُشتر ء بغدو یا بگدو گوشت۔ کوہنیں فارسی یعنی پہلوی ء اشتر (Ustar) گوشت۔ زانتکار گوشت کہ زرتشت ہم زرا اشتر (Zara.ustra) ء بدل بوتیں دروشم انت زرا اشتر ء معنی اُشتر داروک / چارینوک انت۔ اُشتر ء انگریزی ء کیممل (Camel) گوشتگ بیت و ہدیگہ نوکیں فارسی ء اشتر انت۔

اُشتر بلوچستان ء یک گرابہائیں ء ارزشت داروکیں اولاک ء سہمہ دارے۔ ڈیہہ ء گرم ء ہشکا وگیں چاگرد ء وردن ء دیمپانی ء پجارینگ، آمدن ء کٹ ء لڈ ء بار ء کارانی پہوالی زند ء مزینیں کرد پیش داریت۔

اے ہم راست انت کہ موٹل گاڑی ء نوک زمانگ ء آسراتیاں ایشی ء ارزشت کم کرتگ بلتے اے وہد ء ہم بلوچستان ء بازیں دمگاں اے ساہ دار مزینیں ارزشت داریت چیا کہ اے وہد ء ہم وردن ء پجارینگ ء سرکنگ ء ڈکال ء وہد ء سگ ء برداشت گیشتر بوگ ء سوب ء نامدار انت۔ راجد پتر ء تاک پدر کننت کہ اُشتر ء بلوچانی پہوالی زند ء مزینیں کرد پیش داشنگ بلوچانی روگ ء آہگ، لڈ ء

بارء آمدن کٹ ء اے جوانیں اولاک لیگک بیت۔ بلوچستان ء جوانیں ء نامداریں اُشتر است انت۔

ابن حوقل یک نامداریں نوشت کارے ات آئی ء دہمی کرن ء عیسائی دور باری ء نبشتہ کرتگ کہ سندھ ء بے دین آباد انت کہ توران، ملتان ء منصورہ بگرتا روبرکتی مہران ء نندوک انت۔ ادا کچی نسل ء اُشتر بوتگ۔ اے اُشتر چہ خراسان ء آرگ ء دوکوبانی اُشتر ء گوں ہمگر پنج کنگ ء نوکیں نسل ء وڑ ء دیم ء آرگ بوتگ۔ الادریسی کہ آئی ء دواز دہمی کرن سندھ کورے روبرکتی ڈیہہ توباران (توران) مکران، ملتان ء منصورہ ء مردمانی باروا نوشت کنت ء گوشتیت کہ آبانی کر ء جوانیں نسل ء اُشتر انت کہ آئی ء کاراہ گوشگ بیت۔ اے اُشتر خاران ء فارس ء ہم است انت۔ الادریسی ء کرمان ء نزیک ء مسکان (مشکے) ء اُشترانی باروا ہم نبشتہ کرتگ ابوالفضل ہم گوشتیت کہ دوکوبان ء اُشتر تاں شانزدہمی کرن ء اے ڈیہہ ء مزین کساس ء تالان بوتگ انت۔ کلات ء گوستگیں خان میر خداداد خان ء کر ء ہم اُشترانی مزین بگ است ات۔ آئی کساس چار ہزار اُشتر است ات انت۔ (۱)

دومی اوگان جنگ ۽ اُشتر:

۷۹-۱۸۷۸ء دومی اوگان جنگ ۽ رابرٹ سنڈیمن چہ براہوئی سرداراں
اُشترانی مزین مک زورگ ۽ سوین بوتگ - ۱۸۸۵ء پنجده ویل ۽ آئی ۽ بیست
ہزار اُشترانی کاروان ۽ ذریعہ ۽ مال ۽ ازباب کوئٹہ آورتگ ات انت - ہما و ہد ۽
باپار ہم ترند انت ہمروچ سیزده منٹر ازباب یک اُشترے ۽ ذریعہ ۽ آرگ بوہگ
۽ ات - پولیٹکل افسراں بگدراں پہ کرایہ ہم نامینتگ ات کہ آئی رد امال ۽ ازباب
یک جاہ ۽ چہ دومی جاہ سرکنگ بوتگ ات انت - اے باروا پدا ٹرانسپورٹ
رجسٹریشن افسرے نامینگ بوتگ کہ آں دگ ۽ لڈ ۽ بار ۽ سہہ دارانی بند ۽ بوج
کنگ ات - پدا اُشترانی دواردی ٹولی (Camel corps) یکے ۵۸ سلاح
دار اُشترانی ٹولی ۽ ۸۱ غلزی اُشترانی ٹولی ٹہینگ بوتگ ات - (۲)

بلوچانی اُشتر صومالیہ ۽ ڈگار ۽:

صومالیہ ۽ پہ چن ۽ لانچ ۽ ۱۹۰۳، ۲۲ پنجابی ۽ کپتان جے جے ڈیوس ۽ سروکی ۽ بلوچستان ۽ اُشترانی ٹولی ٹہینگ بوتگ۔ اے ٹولی ۽ ۸۷۲ اُشترات انت ۽ چار صد ۽ گیش مردم ات انت۔ اے ہوار کنگ ۽ کار ۱۸ ستمبر ۱۹۰۳ ۽ بنا بوتگ ۽ تا ۲۸ تاریخ ۽ سرجم بوتگ آئی ۽ پدٹولیان ذریعہ کراچی دیم دینگ بوتگ انت۔ ۱۴ اکتوبر ۱۹۰۳ ۽ تیوگیں ٹولی کراچی ۽ سر بوتگنت ٹولی آنی سروکانی جرگہ بوتہ۔ آہان ۽ زردینگ بوتگنت آوتی زلوری ایں شے ۽ ازباں بزورنت پدا بارلڈگ پدربادگ کنگ بوتگنت۔

بلوچستان ڈسٹرکٹ گزٹنیر سیریز کہ چہ مروچی ۽ صد سال ۽ گش و ہد پیش چاپ ۽ شنگ بوتگ انت۔ آہانی توکا بلوچستان ۽ اُشترانی باروا اے وٹریں معلوم داری دینگ بوتگ۔

چاغی ۽ اُشتر دارگ ۽ بہا کنگ ۽ آمدن کٹگ بیت لڈ ۽ بار ۽ حاصلین وٹ ۽ ہشکا وگیں دمگاں روگ ۽ و ہدے کشار ۽ ہم کارمرز بیت نوشکے ۽ چاگئے ۽ اُشتر کارے عمر ۽ سر بوہگ ۽ گوں بہا کنگ بوتگ انت۔ نوشکے مزین مالدار ترا سیزنی ۽ امیرزنی مینگل، چاگئے ۽ فقیرزنی سمالانٹری ۽ ساسولی رودراتکی سنجرانی دنگ ۽ امیرزنی حسن زنی ۽ شیران زنی انت (۴) اے دنگ اُشتر چہ رنگ ۽ زانگ بیت اے باروا برہوئی زبان ۽ گوشتن انت خیسنا چچ ۽ ہپہ ہل، پوشکنا چچ ۽ ہرہل خرونا چچ ۽ ٹوفکٹ خل (سہریں اُشتر مچار بزور، زردین ۽ چکاس بزور ۽ ناسی ۽ آئی ۽ سوزیں اُشتر ہم گوشک بیت توپک ۽ بجن) (۵)۔

بلئے ڈسٹرکٹ گزٹیز تہا کمو بدل انت۔ دستلی ۽ مچار بزور، سہریں چکاس
 بزور، سہریں ۽ تو پک بنجن دستلی یے پادسپید بنت ۽ آئی ۽ سرا نشان بنت۔ خیسن
 سہریں بیت۔ خرونا سہریں بنت ہمیشی ۽ اُشترانی لوڑیگ گوشگ بیت ۽ آئی بہا
 ۵۰ کلدار بگرتا ۶۰ کلدار انت۔ ادا دومی اُشتر ہم بیت کہ آئی ۽ پیہنا یا سپیدیں
 اُشتر گشت۔ ایشی ۽ را اے دگ ۽ اُشترانی سردار گوشنت۔ اے ضلع ۽ یک دگ
 اُشتر انت کہ آئی ۽ جامباز گوشنت۔ جوانیں نسل ۽ مالدار امیرزئی ۽ ترا سیزئی
 مینگل کہ ہوت زانگ بنت۔ اُشترے بہا ۸۰ کلدار ۽ بگرتا ۱۵۰ کلدار (۶)
 چاغی ضلع ۽ اُشترانی کچ ۽ کساس ۵۳۰۰ انت۔ چاگئے تحصیل ۽ محمد حسنی، یاغی
 زئی، سخرانی ۽ نوریزئی ۽ نوشکے ۽ مینگل نسلی اُشترانی مزین مالدار انت۔ جھالاوان
 اُشتر لڈ ۽ بار ۽ روگ ۽ آہگ ۽ دگ کارانی تہا کارمز بیت اے ہند ۽ نوکیں نسل ۽
 اُشتر نیست انت مردمانی کر ۽ لیڑ و انت آل چہ خاران، مکران، کچھی ۽ نوشکے ۽
 آرگ بوتگنت۔

سارونہ ۽ میراجی مینگل، ماماتاوہ ۽ محمد زئی مینگل خدران ۽ مہلوک ۽ نیچارہ
 ۽ نیچاری آئی کر ۽ مزین کسان ۽ اُشتر است انت۔ ادا اُشترانی کچ ۽ کساس پدر
 نیست انت۔ اُشتر گیشتری ۽ رگ ۽ گول لڈ ۽ بار ۽ ہور بنت ۽ حاصیں وڈ اگر
 ماہگ ۽ وہا وتی لوگاں کائنت ہماوہدے حساب ۽ ردا چہ سے ہزار ۽ گیش نہ
 بنت۔ جھالاوان ۽ اُشتر گیشتر ۽ نال گریشہ ۽ گول وڈھ سارونہ، باغبانہ، زہری ۽
 جھاؤ ۽ بنت ہے وڈ ۽ کموک کرخ ۽ چکوہ ۽ ہم گندگ ۽ کائنت۔ مہری ایوک ۽ تمنی
 سروکاں گول بنت کہ آل ایشان وتی سواری ۽ پہ کارمز کنت (۷)۔

زر باری مینگل آن چه ابید جھالاوان کم مہلوک اُشتر ایر کنت۔ ادا ہم
 گیشتر آہگ ء روگ، لڈ ء بار ء کشت ء کشار ء پہ کارمرز بیت۔ لڈ ء بارے
 جوانیں اُشتر کم ء باز دشت ء گوران ء گدر ء سناڑی ء گریشہ ء ساجدی، باغوانہ ء
 قمبر اڑی آئی کر ء گندگ ء کائنیت۔ برزیں جھالاوان ء مہلوک نوشکے ء خاران
 ء نال، جیسری ء مشکے مردم مکران ء خاران ء، جھاؤ، وڈھ مہلوک چه مکران ء مولہ
 کرخ، چکو، کولاپی، باغبانہ، زہری ء مہلوک چه کچھی ء اُشتر کارنت۔

نیچارہ، نال وڈھ ء تیوگیں سال ء کساس سے صد اُشتر پہ لڈ ء بار ء کارمرز
 بنت۔ زمستان ء کرخ ء چکو ء صد بگرتا یک ء نیم صد اُشتر گرماہگ ء گدر، دشت
 گوران ء باغبانہ ء پنج صد بگرتا شش صد اُشتر کارمرز بنت۔ مینگل ء خدرانی کوہاں
 جوانیں نسل ء اُشتر است انت۔ کہ آں تیوگیں سال چه ہمید اپیش سندھ ء برنت ء
 چه ہمودا غلہ کارنت اے بازیں نسل ء اُشتر انت آہان چه لہتیں پنج منڑ بارزیر انت
 جھالاوان ء اُشترانی کساس سے ہزار انت وہدے کہ کیپٹن ڈیوس ء پانزدہ ہزار
 نوشت کرتگ انت (۸)۔

کچھی ء اُشترانی دو ذات گندگ کائنیت یکے را کچھی ولایتی ء دومی ء کچھی
 ملکی گوشگ بیت۔ دو کوہان ء اُشتر ء را خان کلات میر خدا داد خان ء وہد ء دلگوشی
 دنیگ بوتگ ات بلتے نوں گندگ نہ کئیت۔ مکران ء اُشتر کہ آئی ء را مکرانی اُشتر
 گوشنت ادا ہست ء پہ سواری ء کارمرز بیت۔ کچھی والایتی نسل ء باروا گوشنت کہ
 اے بمبئی ء ادا آتگ انت اے ہم بازی ء پہ سواری ء کارمرز بیت۔ کچھی ء ملکی نسل

ہم جوانیں ذات انت ء لڈ ء بار ء جوانیں سگ دار انت۔ اد ء جوانیں مالدار
 روبرکتی سیم سر ء بلوچ رند، لاشاری ء نگسی انت بالاناڑی ء رینساڑی ء گرانی بنگلزی
 انت۔ ہے وڑ ء چھتر ء پھیلجی ء کہیری ہم اُشتر دار انت۔ زمستان ء برزیں کوہ ء
 براہوئی ہم وتی اُشتر اں گوں کچھی ء تالان بنت۔ جوانیں نسل ء اُشتر ڈھاڈر، سنی،
 سوران، گندواہ ء جھل ء گندگ کائنت۔

برزیں اُشترانی واجہ وتی اُشتر اں وت نہ چار پینت بلکیں اے کار ء پہ
 زانت کاریں جت ء میر جت ایر کن انت پرچیا کہ آں ایشانی گند ء چار
 چیدگ ء رودینگ ء زانت کار بنت۔ ہرچ تمن ء ٹک ء وتی اُشترانی ٹولی بیت ء
 آئی ء سران نشان جنگ بیت۔ بگ جت ء را سالینہ یک اُشتر ء خدمت ء بدل
 یک کلدار دیک بیت ایشی ء پانارہ گوشگ بیت۔ ہندی اُشترانی کچ ء کساس
 پہکیں معلوم داری نیست بلتے نزوریں حالانی ردا کساس چار ہزار اُشتر بنت۔
 ایشانی توکا زمستان آہوکیں براہوئی تمنانی مردمانی اُشتر ہوار نہ انت۔ مہری دگ
 ء ہرچ کنڈ ء گندگ کائنت۔ اے بازی ء کوٹہ ء سرکاری کاراں سر پہ آہگ ء
 روگ ء کارمرز بنت باپار پہ سنی ء جتوئی، بھاگ ء بمر جت ء سوران ء ماچھی جت ء
 کلوتی رندوتی اُشتر اں کارمرز کن انت (۹)

کچھی ء اُشترانی کساس چار ہزار بنت جھل ء نزیک نگسی آنی کر ء ء بازیں
 نسل اُشتر است انت۔ گندواہ ء خان قلات ء اُشتر ہم است ہنچوش بھاگ،
 چھتر، پھیلجی ء سنی ء رندانی کر ء است انت (۱۰)

خاران اُشترانی نامی ایس ہند انت۔ خاران اُشتر مکران ء اُشتران چہ
 مزن بنت بلتے کچھی ء بیلہ ء اُشترانی بروبر نیست انت۔ پرچیا کہ اے زند ء توان ء
 گیش انت۔ خاران ء اُشتر کو ہی دمگاں پہ جوان ء سگ دار بنت خاران ء جوانیں
 نسل ء اُشتر ء دستل گوشگ بیت۔ ایشی ء دیخی پادتا کو پگ ء سپید بنت۔ دومی
 ذات مکران ء اُشتر ء وڑ ء سہر ء سپید بیت۔ اے دوئیں اُشتر سگ دار وگ ء
 ڈولدار بنت۔ اے ذات ء اُشتر ء بگ و دینوک ء وش بختیں اُشتر گوشنت۔
 سپیدیں اُشتر ء اُشترانی سید گوشنت ء ایشی ء لوٹ اوگان آنی کر ء باز انت پممشکہ
 اے اُشتر دارگ ء دلگوشی دینگ بیت اُشترانی چارمی ذات ناسی رنگ ء انت
 ایشی ء را اُشترانی لوڑی گوشگ بیت۔

خاران ء مردم وتی ڈاپچی آں باز کم بہا کن انت گیشتر ء نسل و دینگ ء لڈ
 ء بار ء پہ کارمرز بنت۔ مہر یاناں دو سال ء عمر ء بہا کن انت یا جھالاوان ء غلہ ء بدل
 دینت۔

بلتے بازی ء ہلمند ء گرم سیل ء برگ بنت چیا کہ اودا غلہ ہم باز انت ء
 زر گیشتر رسیت۔ ۱۹۰۳ ء ڈاپچی آنی کچ ء کساس دہ ہزار ات چہ آہاں چار دہ
 صد (۱۴۰۰) پہ لڈ ء بار ء کارمرز بیت۔ خاران ء اُشترے باروا گوشنت کہ اے
 دراجیں عمر ء داریت۔ حاصیں وڑ ء ڈاپچی کہ سی سال ء عمر ء چار دہ چک دات
 ڈاپچی ء سرا اُشتر اولی بار ء ۴ سال ء عمر ء سوار کنگ بیت۔ حاصیں وڑ ء زمستان ء
 جنوری ء ماہ ء بگرتا مارچ ء اے سال ء چک کاریت ء تا سالے ء ہر ء راشیر
 میچینت۔ بازیں ڈاپچی ہرچ دومی سال ء چک دات۔

اُشتر اولی پنج سال ء دودنتان بیت۔ دومی دودنتانی شش سال ء ء دگ
دوتاہپت سال ء ء ہشت سال ء عمر ء پیلوی ء مزن بیت ء ہما و ہد آئی ء نیش گوشگ
بیت۔ ہر ء را یک سالے عمر ء نشان جنگ ء داغ دنیگ بیت۔ یک ڈاچی
کساس پانزدہ سیر شیر دنت۔ لہتیں ڈاچی ریم گیشتر بوگ ء و ہد ء ۲۴ سیر شیر ہم
دنت۔ ڈاچی ء سے وارڈوگ بیت اولی وار ء سہب ء دومی نیم روج ء ء سیمی بار ء
برگاہ ء شیر تازہی ء ورگ بیت ء آئی ء بستگ ہم ٹہینگ ء نان ء ورگ بیت۔
و ہد یکہ غلہ ء کمی بیت تو کموکیں آرت یا برنج شیر ء مان کنگ ء لہڑ دنیگ ء ورگ
بیت ایشی ء ڈال گوشنت ء گیشتر ء بگ دارانی وردن ہمیش انت۔ اُشتر ء شیر، گاہ
ء بوج ء درچکانی برایشانی حاصیں وردن انت۔ اُشتر اُپ دنیگ بگ دارے
المی انت ء سکیں کار انت چیا کہ چاہ ء آپ کشگ باز گرانیں کارے۔ ہشکاوگ ء
و ہد بگ داروتی اُشتر اُپ ء رودما شکیل ء برنت۔

خاران ء مزنیں مالدار رخشانی تمن ء نوشیروانی، دہانی، طوقی، کوچکزی ء
بالازنی ٹک، محمد حسنی تمن ء یاغی زنی، دزناک زنی ء کیا زنی ء ریکی ہورانے۔ اُشتر
دارگ خاران ء یک حاصیں دگ نہ بلکیں ہر کنڈ ء پہنات ء بیت ء ہرچ
مردے کرا یک یادو اُشتر زور بیت۔ خاران ء لیڑو ء بہا ۶۰ کلدار ء بگرتا صد کلدار
انت ہے وڑ ء ڈاچی ۵۰ کلدار ء بگرتا ۸۰ کلدار انت۔ ۱ے ۶ منڑ بگرتا ۸ منڑ
بار زرت کنت بلنے ڈاچی ہمیکس زرت نہ کنت خاران لیویز ء نیمگ ء چہ اُشتر
دگ ء در برگ ء بہا کنگ ء سراسے کلدار سنگ ایرانے (۱۱)۔

نوشیروانی، دہانی، یاغی زئی، دزناک زئی، کیا زئی، محمد حسنی، ریکی تمن
 آنی گذران بگ داری سرانت۔ خاران ء اے کاہ، بوچ ء ریم بنت کہ سہہ
 دارانی وردن ء کار ء کائنیت ۱۔ پوچکو، ۲۔ ہش شا، ۳۔ سارینک، ۴۔ گربست،
 ۵۔ آسکاہ، ۶۔ ہوجری، ۷۔ داینچک، ۸، واند، ۹۔ کاندار، ۱۰۔ پھوگ، ۱۱۔ سنگ،
 ۱۲۔ نرونک، ۳۔ گورکا، ۱۴۔ ابوچ، ۱۵۔ گز، ۱۶۔ ہر شانک، (۱۲) گوشنت کہ
 خان قلات، خان میر خداداد خان ء اے دمگ ء ارش وتی زردیں اُشتر ء غلامیں
 جنک ء پہ کرتگ (۱۳)۔

لسبیلہ ء اُشترانی نامی ایس نسل مکرانی، لاسی، چھیری ء برز کوہی انت،
 مکرانی اُشتر باز جوانیں لیگ بیت کہ بازگ داروک ء کوہ ء پٹانی سراکارمرز
 بیت۔ لاسی نسل ء اُشتر کوہی دمگاں جوانیں کردپیش داشت نہ کنت۔ ہے وڑ ء
 چھیری ء کوہی اُشتر پٹ ء رتگیں ریم سراگزراں کرت نہ کنت ء کوہی دمگاں پہ
 جوان لیگ بنت۔ اے علاقہ اُشترانی کچ ء کساس پانزدہ ہزار انت۔ ہرچ لوگ
 کم ء باز اُشتر بنت۔ اُشتر داروکیں تمن ء ٹک سنگور، انگاریہ، گدور، منگیہ، موندوہ،
 برہ، شاہوک، چھٹہ ہوران انت (۱۴)۔

لورائی ء نسلی اُشترانی کچ ء کساس یک ہزارسی ء چار انت ء اے دمگ
 ء ایسٹ موسی خیل لاہرنی ء دکی ء لونی آنی کر ء انت مزنیں کساس ء خروٹی ء لہتیں
 سلیمان خیل، ترہ کٹی ء شینواری زمستان ء تحصیل دکی کائنیت حاصیں وڑ ء نومبر ء
 بگرتا مارچ ء ادا کائنیت۔ اے اُشترانی کچ ء کساس ۱۹۰۲ ء شش ہزار انت۔

اے پہوالانی کیمپ بازی ء گمبز ء نزیک انام برچمگ ء نزیک بیت۔ غلزنئی
 آنی مزین کیمپ قلعہ عبدالعزیز ء بیت کہ اے تاگمبز، چم، سپسلی دیرئی، کلی
 حاجی خان، کلی شیرجان ء درامن ء تالان بنت۔ گرماہگ ء دومی تمن آنی ہوری ء
 غلزنئی تمن ہم کا کڑ خراسان ء اوگانتان ء ہندو باغ ء بابو چینہ ء راہ ء لوٹے بند،
 کیشاتو، قمرالدین کاریز ء راہ ء غزنی ء قلات غلزنئی ضلعان ء سربنت لہتیں
 سلیمان خیل قمرالدین کاریز ء رود جو گیزئی ء رونت (۱۷)۔

مکران ء اُشترانی جوانیں نسل انت کہ تیوگیں دگ ء نامدار انت۔ ہرچ لوگ ء
 یک یاگیش اُشتر زور بنت کلاخ مکران ء اُشترانی جوانیں نسل ء ہند انت بلتے
 بادگیر باز انت لڈ ء بارے بازیں سہہ دارچہ ہمید از روگ بنت۔ مزین مالدار
 دادین ء بزنجو انت بلتے بھنڈ، سنگور ء جدگال ہم اُشتر دارگ ء لڈ ء بار ء دزگٹ
 انت۔ ۱۹۰۴ کلاخ ء اُشترانی کچ ء کساس دہ ہزارات، دشت سواری ء اُشترانی
 باروانا مدار انت اے ہند ء تیوگیں ذات ء اُشترانی کچ ء کساس دو ہزار ہپت
 صدات ء مزین مالدار دشتی، کٹی، بڑدی، لگور ء، لنگاسی انت۔

کولواہ لیٹوے کساس ء سگ ء رد ء باز نامدار انت ء جوانیں بہا
 کٹیت۔ اے ہند ء کساس پانزدہ صد اُشتر انت۔ مزین مالدار بیزنجو، سنگور،
 کولواہی، کورک، رخشانی ء کوہ بلوچ انت۔ بلیدہ ء کساس شش صد سہہ دار
 انت۔ اے ہند ء مالدار رخشانی، کوہ بلوچ، بر ء تاجوزئی انت۔ کسانیں کساس ء
 اُشتر کچ، نگور مند، بالگتر ء ہم گندگ کائنیت۔ پچگور ء برکشانی، شمبے زئی، سنگوزئی،

دہانی ءِ گرگناڑی اُشتر داروکیں مزنیں مالدار لیکگ بنت۔ پنجگورے اُشتران ءِ
گیشتر ءِ ساروان ءِ براہوئی بہاء زورنت برنت۔ مالدار گیشتری ءِ وتی اُشتران
ءِ وت دارنت ءِ کمیں مالدار مردم ایرکنت ہے مردم ءِ بگ جت گشت آئی ءِ پگار
دینت (۱۸)

مکران ءِ اُشتر تیوگیں ڈیہہ ءِ نامدار انت کلاخچ، کولوواہ، بلیدہ، پنچگور، مند،
نگور، بالگتر اُشترانی بنجاہ انت۔ بھنڈ، کولوواہ ہیکرگ، رخشانی دشتی، بڑدی، نخوری،
لنگاسی، کاشانی، مندوئی، شایبزی، سنگوزئی، دہانی، گرگناڑی نامی ایں مالدار انت
ایشانی گزران اُشترے باپار سرء انت۔ آہان ءِ بگدا گوشنت کہ آل اے کار ءِ
دزگٹ انت۔ ادادو وڑے اُشتر بنت یکے سواری ءِ دومی لڈ ءِ بار ءِ کار مرز بنت۔
مکران ءِ بازیں کاہ ءِ بوچ است انت کہ آہاں اُشتر ورت (۱۹)۔

ساروان ءِ ہرکنڈ ءِ اُشتر بازی ءِ لڈ ءِ بار ءِ کار مرز بیت۔ ہے وڑ ءِ زند ءِ
ہموچی انت۔ از بابانی کٹ ءِ باپاری شے ءِ از بابانی آرگ ءِ برگ ءِ کار مرز بنت
ساروان ءِ اُشتر نہ ایوک ءِ قلات، کوئٹہ جھالاوان ءِ پنچگور ءِ ہندی باپاری ءِ کاراں
دزگٹ بنت بلکیں نوشکے سیتان ءِ ہرنائی فورٹ سنڈیمین ءِ راہ ءِ باپارا سوربج ءِ
کانڑاں چہ کوئٹہ ءِ کوئیلہ سرکنگ ءِ کار مرز بیت۔ لانگوائے کار ءِ بازی دزگٹ انت
ادامہری ءِ بہا ۶۰ کلدار ءِ بگرتا ۱۲۰ کلدار انت ءِ ڈاچی ءِ بہا ۴۰ کلدار ءِ بگر ۸۰
کلدار انت۔ ۱۹۰۴ ءِ کساس دہ ہزار چہ گیش انت کہ ڈاچی چہ پانزدہ صد گیش
انت۔ مزنیں مالدار لانگو ءِ کھڈے شاہوانی کہ آہانی تہا سوربزی، کشانی، شاہوزئی
عمرانی، غل ہوار انت۔

کشان ء شاہوانی آنی کنبرزئی ٹک ہے وڑ ء بنگلزی آنی مستونگ ء
گوانڈ بدوزئی، اسپلخی ء کوه بنگلزی ء بجاززی، کردانی دشت ء مدیزئی ء مسعودانی
مروء زردازی، کونٹہ ء شورانزی، زرخو ء ساتکزی مستونگ ء خالیچانی ء شنگرانی لہڑی
شیرین آپ ء بامبکزی محمدشہی کوہک ء سوروزئی، محمدشہی گورگینہ ء مورائی سرپرہ ء
منگچر ء کلوتی ہوارانت وہدے کہ کاہنک ء شیخ حسینی ء سمالانڑی، کوہک ء نیچاری
منگچر ء قمبر اڑی ہم ہوارانت۔ نرکھہ ء وہدے آف ء ریم ء کمی بیت ابید تیوگیں ضلع ء
اپریل بگرتا نومبر ء ہرچ تک ء پہنات ء اُشتر گندگ ء کائنت۔

منگچر ء ہوری ء چھپر مستونگ، کھڈ، کوہک، بھلا دشت اُشترانی ریم ء پہ
جوان لینگ بیت مارچ ء ستمبر ماہ ء تیوگیں ضلع ء اُشتر گورگینہ ء کائنت زمستان ء
تیوگیں ضلع حشک بیت۔ ضلع ء حاصیں نسل پشمی ء خراسانی انت۔ سندھ ء اُشتر
لیڑی زانگ بیت ہے وڑ ء دومی نسلانی توکا جھلاوانی خارانی ء مکرانی انت کہ سری
نسل سواری ء پہ بازی ء کارمرز بیت۔ لہتیں ہشکا وگیں علاقہ حاصیں وڑ ء بھلا دشت
ء کھڈ ء گورگینہ ء اُشتر لنگار ء کارمرز بیت، اُشتری لنگار ء دومردم گذر بنت یکے پہ آئی
ء ہلگ ء دومی لنگار ء پہ داگ (۲۰)۔

ساراوان ء اُشترانی کچ ء کساس دہ ہزار انت چہ آہاں ہشت ہزار لڈ ء
بار ء کارمرز بیت۔ مزین مالدار منگوچر ء لانگو انت ء چہ آہاں ابید دومی مالدار
شاہوانی تمن ء سوریزی، کشانی، شاہوزئی ء عمرانی ٹک، بنگلزی تمن ء بجازانی ء
بدوزئی ٹک، لہڑی تمن خالیچانی ء شنگرانی ٹک ء کرد ء ساتکزی ہور ہوارانت کسانیں

مالدارانی تو کا محمد شہی سر پرہ ۽ رئیسانی انت۔ دہوارانی کر ۽ نہ انت۔ گورگینہ دامان
 ۽ ضلع مستونگ ۽ جوانیں کچھ انت دومی چیزانی تہا مستونگ ۽ کھڈ دامان اسپلنجی ۽
 مروڑ خو ۽ نرمک ہوار انت زمستان ۽ ساروان تیوگیں اُشتر سندھ ۽ کچھی رونت۔
 (۲۱)۔

سی ۽ ریلواری لین جوڑ بوگ ۽ سوب ۽ اُشترانی ارزشت ۽ زلورت کم
 بوتہ، بلئے اے وہد ۽ ہم لڈ ۽ بار ۽ کامر زبیت۔ ہندی مردم مزین کساس ۽ ڈاپچی پہ
 باپار ۽ ایرکن انت مالدار می مزین کساس ۽ جت کنتت زمستان ۽ لانگو ۽ براہوئی
 آنی اُشتر ہم اے ضلع کائنت۔ آہانی کچ ۽ کساس دوازده صدانت۔

آہانی ہوری ۽ بدوزئی ۽ شاہوزئی بنگلزی، پرکانی، شیخ حسینی ۽ کساس
 دوازہ صد پرکانی، شیخ حسینی، ہارونی ۽ حسنی ہم اُشتر دار انت۔ شاہرگ، ہرنائی،
 لورائی ۽ فورٹ سنڈیمن ۽ نیام ۽ باپار ۽ لانگو ۽ غلزی بگ داردست مان انت۔ ضلع
 ۽ باریلہ ۽ پنجاب ۽ نسل اُشتر است انت۔ ہے وڑ ۽ مکرانی ۽ کچھی اُشتر ہم بنت ضلع ۽
 مزین مالدار نصیر آباد ۽ کھوسہ، جکھرائی ۽ بجازری بنگلزی، مرغزانی، باروزئی ۽
 جت ۽ کوبلوئے مری ہور انت (۲۲) سی ۽ ہندی نسل ۽ اُشترانی کچ ۽ کساس
 چار ہزار ہفتاد پنج انت ہے وڑ ۽ مری آنی علاقہ ۽ کساس پنج ہزار انت۔ اے
 ہندے مزین مالدار لوہارانی ۽ بجازری مری انت ۽ بگٹی آنی تیوگیں پڑانی گور ۽
 یک ہزار اُشتر انت (۲۳)۔

ژوب ۽ اُشتر لڏ ۽ بار ۽ اولاک انت اے ھند ۽ ریلوائی لین نہ انت
 پمشکھ لڏ ۽ بار ۽ مزنیں کساس ۽ کارمرز بیت۔ مزنیں مالدار قلعه سیف اللہ ۽
 سنزرخیل کا کڙتمن ۽ علی خیل، دولت زئی، بٹوزئی، غوریزئی، میرزئی ۽ جلال زئی
 ٹک، ھندوباغ ۽ میرزئی کا کڙ ۽ لاونا، فورٹ سنڌیمین ۽ مندوخیل ھورانت، جوانیں
 نسل ۽ اُشتر پدی دو تحصیلاں باز کم انت ھندی ذاتانی توک ۽ سھریں بور، تیزیں
 بر ۽ بر ھم انت۔ ھزنائی، فورٹ سنڌیمین ۽ فورٹ سنڌیمین ۽ ڈیرہ غازی خان راہ ۽
 غلزنئی پاوندہ، ڈیرہ اسماعیل خان ۽ جت ۽ قلات ۽ لانگو لڏ ۽ بار ۽ کارکننت، ضلع ۽
 مزنیں مالدار غلزنئی پاوندہ حاصیں وڙ ۽ ناصر سلمان خیل، میان خیل، ملاخیل،
 خروٹی، ترہ کٹی، شینواری، ۽ دوتانی انت (۲۴)۔

سرشون:

- 1- آر، ہگز بلر، کیمبل بریڈنگ اینڈ مینجمنٹ ان بلوچستان، ص- ۱
- 2- پدا ہمیش ۱۹۰۹ ص- ۲
- 3- بلوچستان ڈسٹرکٹ گزٹینر سریز، چاغی ڈسٹرکٹ، ص ۱۰۳-
- 4- آر، ہگز بلر- - - - ص- ۱۵
- 5- بلوچستان ڈسٹرکٹ، گزٹینر سریز، چاغی ڈسٹرکٹ، ص، ۱۰۲، ۱۰۳
- 6- آر ہگز بلز- - - - ص- ۸
- 7- بلوچستان ڈسٹرکٹ گزٹینر سریز، جھالاوان ڈسٹرکٹ ص، ۱۲، ۱۳۶
- 8- آر ہگز بلز- - - - - ص- ۹
- 9- بلوچستان ڈسٹرکٹ گزٹینر سریز، کچھی ڈسٹرکٹ ص، - ۸۹، ۹۰
- 10- آر ہگز بلر ص- ۹، ۱۰
- 11- بلوچستان ڈسٹرکٹ گزٹینر سریز، خاران ڈسٹرکٹ- ص، ۷۶، ۸۷
- 12- مولائی شیدائی تاریخ قلات، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ص- ۸۹، ۹۰
- 13- آر ہگز بلر- - - - - ص- ۱۱

14- بلوچستان ڈسٹرکٹ گزٹییئر سرریز لسبیلہ ڈسٹرکٹ ص- ۱۶۶، ۱۶۷

15- آرہگز بلر، ص ۶، ۷

16- بلوچستان ڈسٹرکٹ گزٹییئر سرریز، مکران ڈسٹرکٹ ص- ۱۲۷-۱۲۲

17- آرہگز بلر، ص- ۷-۶

18- بلوچستان ڈسٹرکٹ گزٹییئر سرریز، مکران ڈسٹرکٹ، ص- ۱۸۶-۱۸۱

19- مولائی شیدائی، تاریخ قلات، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ص- ۸۸

20- بلوچستان ڈسٹرکٹ گزٹییئر سرریز، ساروان ڈسٹرکٹ، ۱۰۶، ۱۰۷

21- آرہگز بلر ص، ۹

22- بلوچستان ڈسٹرکٹ گزٹییئر سرریز، سبی ڈسٹرکٹ ص- ۱۰۶

23- آرہگز بلر، ص ۸

24- بلوچستان ڈسٹرکٹ گزٹییئر سرریز، ژوب ڈسٹرکٹ، ص- ۱۳۴

کچھی اُشتر :

کچھی ء اُشتر صوبہ ء کچھی دگ بنت اے اُشتر ء جت نسل ء ریڈی ہم
گوشنت اے ذات ہندی جت آنی گورا بنت کہ چہ یک ہند ء دومی ء کاینٹ ء
رونٹ ء بازیں کنڈتک ء پہنات ء جہہ مند بنت۔ ایدا اُشتر گیشتری ء شریکی ء ایر
کنگ بنت۔ اے اُشتر وتی لوگ ء زلورتاں پیلو کنگ کارمرز بنت۔ اُشتر ء ء شیر
جت آنی جوانیں وردن انت۔ اے مہری بہا کن انت بلتے بازی ء دگہ اُشتر اں لڈ
ء بار ء برنت ء وت زرکت انت۔

جت آنی باروا گوشنت کہ اے چہ ہندوستان ء ریگستانی دگ ء ادا ء
آتنگ انت وتی بگ ء گوں ریم جیز ء پٹ آنی پٹ ء پول کنان ء بلوچستان ء
زرباری دگ کچھی ء سربوتگ انت۔ آہاں اُشترانی کاروان حج ء روگ ء ہم
کارمرز کتگ ات چہ ادا مہلوک مکہ سرکتہ ء پدا ہندوستان ء واتر آورتگ۔ جت
کساس سے صد سال پیش اے دگ ء آتنگ انت آزرباری پنجاب ء دگ
چولستان چہ اُشترانی بریلہ نسل ء گوں ادا آتنگ انت۔ وہدیکہ کہ دومی زانت کار
اے گوشنت جت بلوچ راج ء بہر انت۔ بلوچستان ء اے دگ ہندوستان ء
عربستان ء راہ گوزانت مہلوک ء حج ء پہ اُشتر کارمرز کرت انت وتی منڈ ء ٹپی ٹو
ریں اُشتر ادا یلہ کرتگ انت ء جوانیں کچھی نسل ء اُشتر آہانی بدل ء دیما برتگت
ہے سوب ء بریلہ ذات ء اُشتر ہندی اُشترانی ذات آں گوں ہمگر نچ بوآہان ء
یک نوکیں نسل ودی بوہگ ء سوب جوڑ بوتگت۔ تیوگیں سال جھلگسی دگ چہ

بولان ۽ کوہاں کا نینت ۽ رونت اے اُشتر دراجیں سفر، رود کوہی ۽ گر میں دمگاں
 جوانیں وڑ ۽ کارمرز بیت۔ اے نسل بریلہ، کوہی سندھی ماڑ ہیچا، تھر ۽ سندھ ۽ دیسی
 نسل ۽ اُشترانی ہوری بازیں دگہ اُشترانی نسل ۽ ہور سور بوہگ پد دیما آتگگ۔
 ایشی رنگ ہم گیشتر بنت ایشانی تو کا سیاہ، سپید، سور بر، بُر ۽ سہر ہور انت۔ مہری چار
 سال ۽ مزن بیت ہے وڑ ۽ ڈاچی ہم چار سال ۽ مزن بیت۔ ڈاچی تا ۲۵ سال ۽
 چک دات کنت۔ بگ دار ڈاچی آں بہانہ کن انت گیشتر ۽ و دینگ ۽ کارمرز کن
 انت چیا کہ آبانی کر ۽ گزران ۽ دومی وسیلہ نیست انت۔ جت گیشتر ۽ اُشتر شیر ۽
 گزران کنت۔ اے وہد ۽ اُشتر ۶۰۰۰۰ بہا بگر تاں ۷۰۰۰۰ انت۔

(کچی اُشتر)

خارانی اُشتر :

خارانی نسل ء اُشتر صوبہ ء چاغی ء خاران ء ریگستان ء علاقہ ء جوانیں کرد
پیش داروکیں نسل انت - ریگستان ء جوانیں کرد پیش داراں ء گزران ء نامدار
انت - اے نسل بلوچ راج نیام ء باز نامدار انت - بگدار گیشتری ء پہوالی زند
گوایزینوک انت بلے لہتیں ہندی این مردم ہم اُشتر دار انت - زمستان ء گیشتری
ء وتی بگ ء رودراتک دمگ تابولان ء برنت بشام جولائی ء اگست ء ادریم باز
بیت - اے اُشتر شیر دہوکیں اُشتر ء نسل ء نامدار انت ہمروچ کساس ۴۰ لیٹر شیر
دنت - اے دمگ ء شیر مزنین کساس ء کارمرز بیت شیر، بستگ، سوریں، شیر ء چاء
پہ کارمرز کنگ بیت - سوریں شیر تا یک پدنگ بے چہ فرج ء ایر کنگ ء کارمرز
کنگ بیت - سوریں شیر نیام جینی ایشیا ہم باز کارمرز کنگ بیت - ایشی ء ہمودا
دییسی ووڈکا (Local Vodka) نام ء زانگ بیت - اے ہند ء خارانی اُشتر ء
ایر کنگ ء اولی مول ء مراد گیش شیر ودی کنگ انت دومی ریگستان ء جوانیں
سواری ء کارمرزی انت - باز شیر دہوک ریگستان ء تچوکیں مہری بُر ء حاک رنگ ء
بیت - اے اُشتر نیامیں قد ء گوں سیاہ چم ء مزن پاد بنت - گیشتر شیر دینگ ء ہوری
ء اے نسل ء اُشتر ء ڈکال ء سگ ء برداشت ہم گیشتر کن انت - ایشی ء نام دمگ ء
سوب ء خارانی نامدار بوتگ - اے نسل ء ہندی وڑ ء بور ہم گوشنت - اے ناسی،
سپید، زرد ء بادامی رنگ ء بنت - مہری چار سال ء عمر ء نسل ودینگ ء لائق بنت

وہدیکہ ڈاچی دو نیم سال ء چک دئیگ ء سگ ء سر بیت۔ اے شہر ء نہاد جاہاں بہا
کنگ بنت بگدار گیشتر وت بہا کن انت۔ بلتے ہندی باپاری ء قصاب آہاں ء
جوانیں زر بدل نہ دینت۔ لہتیں شپک اے ہند ء چہ اُشتر اں ارزانی ء زورنت ء
ایران برنت ء مزنیں زر کٹ انت۔ اے اُشتر اے وہد ء کساس نو ہزار ء بگرتا
سینزدہ ہزار انت۔

(خارانی اُشتر)

براہوئی اُشتر :

براہوئی اُشتر صوبہ ۽ ہشکا و گیس، ساڑتیں ۽ کوہی دمگاں جوانیں کار دات
 اے ذات ۽ اُشتر گوریچانی سندھ ۽ ہم گندگ ۽ کائنیت براہوئی زمستان ۽ کچھی ۽ ہم
 رونت پمشکا زمستان ۽ اے اُشتر کچھی ۽ ہم بیت۔ اے ذات ۽ اُشتر ۽ ودگ ۽
 یک حاصیں ہند نیست انت چیا کہ بگدار مالدار ۽ کشت ۽ کشاری ۽ سبزیں
 کچھرانی رند ۽ چہ یک ہند ۽ دومی ۽ کائنیت ۽ رونت۔ اے بگدار ۽ وتی نامنیگیں
 راہ ۽ دگاں زمستان ۽ گوریچانی سندھ ۽ کچھی ۽ رونت۔ نیامچی ایں کوہی دمگ ۽ اُشتر
 زندمان ۽ الی ایں کرد پیش داریت۔ ڈکال ۽ کہول ۽ یک جاہ ۽ دومی جاہ ۽
 سرکنگ، کشارکاری ۽ دومی بازیں ہروچی ایں کار ۽ کارمرز کنگ بیت۔ اے
 ذات ۽ اُشتر دومی ذات ۽ اُشتر اں چہ کم شیر دنت۔ بلتے ہما و ہد ۽ شیر دنت کہ ریم کم
 بیت میش ۽ بز شیر دینگ بند کن انت تو مہلوک ۽ بگدار وتی کہول ۽ پہ اے
 شیر کارمرز کننت ایشی ۽ پشم نمہ ۽ تمبوٹھینگ ۽ کارمرز بیت۔ اے اُشتر لڈ ۽ بار ۽
 جوانیں سک داروک انت کوہانی علاقہ ۽ زمستان ۽ ہم جوانیں وڑ ۽ کار کیت۔
 گیشتری ۽ ہما مہری و دینگ بنت کہ آئی پشم بز، رنگ حاکی ۽ سینگ پراہ بہ
 بیت۔ طاقت وریں جان، سکیں پاد ۽ ہڈ داروکیں مہری دوست دارگ بیت۔ اے
 نسل ۽ اُشتر ۽ پاد کسان بنت ۽ کسانیں پاد ۽ پرائیں سنگ ۽ برکت ۽ اے اُشتر
 کوہی علاقہاں جوانی ۽ کار ۽ کئیت۔ مہری چار سال ۽ ڈاچی سے سال ۽ مزن بیت

ڈاچی تا ۲۰ سال ء چک دنت۔ اے اُشتر ء گوژدہم لذت وار بیت۔ کشاری ء رو ء
 آء ذریعہانی مٹی ء بدلی ء ایران ء شپکی ء سوب ء اے نسل ہلاس بوآن انت اے
 وہء پنچ ہزار ء بگرتاں ہفت ہزار بنت۔

(براہوئی اُشتر)

کوہی اُشتر :

کوہی اُشتر گیشتری ء صوبہ ء کوہ سلیمان علاقہ ء ہوری ء خیبر پختونخواہ ء پنجاب ء علاقہ گندگ ء کائنیت۔ اے اُشتر ء بزدار ء غلامانی اُشتر ہم گوشنت۔ ہمے وڑ ء لہتیں اُشتر اوگانستان ء صوبہ پکتیا ء ہم گندگ کائنیت بلے اے نسل ء ہسٹر ء باروا زانکار گوشنت کہ کساس ۷۰ درصد بلوچستان ء بیت۔ کوہی اُشتر اے دمگاں کوڑی نئے گزران ء المی ایں کرد پیش داریت۔ اے کوہی دمگاں جوانیں کرد پیش داریت۔ اے اُشتر لڈ ء بار ء شیر ء پے کارمرز بنت۔ یک روج ء کساس دہ لیٹر شیر دنت۔ ہندی سند ء اے اُشتر ء اُشترانی سید گوشگ بیت۔ گیشتر ء سپید رنگ بیت ء پادانی سرا حاک رنگیں ٹک انت۔ ڈڈیں جان، مزینیں کوہانٹ، مزینیں سر ء کسانیں پونز ء گوں زیب دار ء سگ داروکیں سہ دار انت کوہی نسل ملک ء نامی ایں نسلاں چہ یک انت۔ اے بلوچستان ء ابید دگہ صوبہاں ہم گندگ کائنیت اے اُشتر کساس ہفتادہ ہزار بنت۔

(کوہی اُشتر)

لاسی اُشتر :

لاسی نسل ء اُشتر بلوچستان ء سندھ تیابی دمگاں بنت ۔ اے دمگ گرم ء نمسی
 بیت ۔ اُشتر لڈ ء بار ء ہوری دگہ کاراں ہم کارمز کنگ بیت ۔ بگ دارانی گزران
 اُشتر ء سرا بیت ء وتی ہمروچی انت زلورتاں چہ ایشاں پیلو کنت ۔ اے اُشتر لاسی
 بگ دارانی گزران ء مزنیں کرد پیش داریت اُشتر رو ء آء زلورت آں پیلو کنگ ء
 ہوری ء شیر ء زلورتاں ہم پیلو کنت ۔ شیر وتی کہول ء زلورتاں پیلو کنگ ء پد سیاد ء
 عزیز ء سنگلتاں دنیگ بیت اے و ہد ء اے اُشتر ہفت ہزار ء بگرتا ہشت ہزار بنت
 اے نسل کم بوآن انت پرچیا کہ اے دمگ ء شہری ء صنعتی زندتالان بوآن انت ۔

(لاسی اُشتر)

ریگی اُشتر:

ریگی اُشتر راجدپتری دمگ خراسان ء گندگ ء کائنیت۔ اے دمگ راجدپتر ء نامدار انت۔ زرتشتانی کتاب اوستا ء خراسان ء آریا ورشہ (کپھرے ء جاگہ) نبشت کنگ بوگک پہوالیں مہلوک سیم ء زرباری روبرکت درائیں نیمگ ء چہ ریگستان ء سر بیت کہ آ پاکستان، اوگانتان ء ایران ء سے نیمگی سیم سر لیکگ بیت۔ زمستان ء ہمودا بنت ء گرما ہگ ء خراسان ء واتر بنت۔ اے مردم خراسانی بز ء جیگی میش دارانت اُشتر گیشری ء لڈ ء بار ء کارمزکننت۔ اے مہلوک ڈیور ڈالائن ء گوں قندہار، ہرات، فرح ء کرم دمگ ء رونت، خراسان ء اُشتر مذہبی مراگشانی حاصیں وڈ ء مزینیں عید ء صدقہ ء کارمزکنگ بیت۔ اُشتر ء گوژد تباہیگ ء پہم کارمزکنگ بیت اے اُشتر کساس سے صد ء بگرتا پنج صدمردمانی کر ء بیت۔ دمگ ء کساس چار ہزار ہپت صد ء بگر ہفت ہزار اُشتر است انت۔ اوگانتان ء شہر غزنی، زابل، ء قندہار اے اُشتر ء مزینیں نہاد جاہ است انت، ہے نسل ء اُشتر ء رودباری اُشتر ہم گوشگ بیت۔

(ریگی اُشتر)

۱۹۰۸ء مہری آنی نام کہ انگریزی رپورٹ ء چاپ بوتگ آنت۔

انگری نام	بلوچی نام	نمبر
Dark chestnut	سچاری	1
Do	گرہیل	2
profuitable	گیزیتی	3
do	کٹی	4
Two Storeyed	ماری	5
Loveable	لڈوکی	6
Long	وڈی	7
Canopus	سہیلی	8
Colourful	پٹوری	9
Sweet	نبات	10
Antimony eyed	کجلی	11
Long necked like the crane	کونجک	12

Beautiful	مالہہ	13
Coloured	پاٹولی	14
Cup	کٹوری	15
Beautiful	گہتام	16
Decietful	واٹڑ جاری	17
Fast	چنز کو	18
Genuine	میزار	19
Poisonous Weapon	ویہہ صلاح	20
Well wooled	جھنڈی	21
Mad	دیوانی	22
Low in size	داغارو	23
Low in size	مندھر	24
Beauty	سنگھار	25
Goodluck	صورت	26
Dark red	لکھی	27

Deer	اسکو	28
Deer	ہرارین	29
White as cotton/ handmaidan	مہلنج	30
Plentiful	گہنڑیہ	31
Moonlike	مہ رو حیں	32
Off Good luck	لاہو نہی	33
Beautifull	موہل	34
Beautiful	سوہنی	35
Parrot	طوطی	36
Candle	ہنجر	37
Partridge	کینجی	38
Bitter	کچھلی	39
Ear cropped	بٹی	40
With Larg eyelids	جہتی	41
Long wooled	بڑی	42

Naked	ننگیل	43
Fat	گیلی	44
Buffalo	میہی	45
Long Bellied	گی	46
Plentifull	کھیرک	47
Yellow	زرد	48
Handsome	زیبا	49
Sweet	مٹھری	50
Sweet	دستل	51
Messenger	راوی	52
Broad	چمبیل	53
White	بگی	54
Madam	گودی	55
Astonished	بر	56
Blue	نیلو	57

Bird	سيسو	58
Mangle's	منیگی	59
Most Beautiful	ہیر	60
Dangerous	بد پہلی	61
Fatten	پدام	62
Queen	ملکہ	63
Praise	باخن	64
Sweet	گردو	65
Best of all	مانکی	66
Moonlike	ماہین	67
Invasion	ہگار	68
Mad	بوولی	69
Butter	مکھن	70
Speedy	درھی	71
Beatiful	نزرک	72

Sand strom	دزى	73
Good elever	امبارى	74
Dancing	مالاتشک	75
Sweeten	شیرمال	76
Elasticly	ریدھو	77
Faultness	چینا	78
Lovable	میتري	79
Crook nesked	نمسی	80
Concieted	سٹھی	81
Beautiful	کانگین	82
Cactus	تھوہری	83
Blackish	شاکرون	84
Low Haired	ٹنڈنی	85
Aunt	مکوڑی	86
Soften	نرمی	87

Blackish	سونولو	88
Bay mare	کیت	89
Belt	ہمیل	90
Blackish	سرستی	91
Lovable	متوالی	92
Lovely	پیاری	93
Sparrow	جھری	94
Dove	گیری	95
Pigion	کبوتر	96
Sandle Wood	چندن	97
Dare	شیکان	98
Gaurd	نگھوان	99
Thunder	گروخ	100

ایشاں ابید کچھی ء لسبیلہ ء مہری آنی چندے نام اے وڑ انت

انگریزی نام	بلوچی نام	نمبر
Properous/Rich	گھانیہ	1
Lack coloured	لاکھاری	2
lack coloured	لاکھینی	3
Short in body	مندھر	4
Heavy wool	بگی	5
Good colour	وڈاری	6
Heavy wool on the Head	پوری	7
Fairy	پاری	8
Whitish	جمڑی	9
Blackish	شاک	10
Greenish	توٹک	11

Pet	لاڈکی	12
Fortunate	بختاور	13
with a defective ear	گُلامی	14
Blackish	کاروڑی	15
Negrolike	شدوئی	16
Small locust	مکڑی	17
Redish	گرڑی	18
Good calver	وڈھنڑ	19
Black and white colour	چھڑی	20
Plentiful milker	بھلڑ	21
Light black	ساری	22
Long in body	ڈھان	23
Beautiful	ملاری	24
Priced at lakh	لکھی	25

A famous breed From kutch	کاچھیلی	26
Fast mover	بیراری	27
Plentiful	بھالاری	28
Good calver	وڈھی	29
White crest ears	خوشاری	30
Dear like	ہر	31
Arrogent	مغرور	32
Named after a famous beauty of like mouren	مارومد	33

1- آر، ہگنز بلر، کیممل بریڈنگ اینڈ مینیجمنٹ ان بلوچستان

بلوچانی تمَن ءِ تمندارانی اُسترائی نشان

نمبر	نام تمندار	تمن	نشان
1	خان قلات	احمد زئی	۹
2	زرکزئی	زرکزئی	
3	جمعدار عطا محمد کوئٹہ	شیخ حسینی	۳
4		بدوزئی بنگلزئی	۸۰
5	سردار رشید خان	شاهوانی	۱

ۛ	رستم زئی	بختیار خان	6
ۛ	محمد شہی	اعظم خان	7
ۛ	کرد	یار محمد	8
ۛ	ساتکزئی	بہاول خان مقدم	9
ۛ	عمرانی	شیر محمد مقدم	10
ۛ	مری	نواب خیر بخش	11
ۛ	بگٹی	نواب سر شہباز خان	12

	رند میروزئی	وڈیرہ سردار خان	13
	نوز بندغانی مری	خیر محمد	14
	گولہ	وڈیرہ محبت خان	15
	بلیدی		16

1- آر، ہگز بلر، کیممل بریڈنگ اینڈ مینیجمنٹ ان بلوچستان

مگسی آنی دگ ء نشان

نمبر	تمندار	نشان
1	مگسی سروک	ندارد
2	جام بگے مالک لاشاری	
3	محمد و جت بهرائزی	
4	ولنز جت مجیدانہ	
5	بشکیہ جت مجیدانہ	

	امید علی میرجت	6
	سہب دارجت مجیدانہ	7
	مرید و جت مجیدانہ	8
	مراد جت بہرائڑی	9
	گوران بہرائڑی	10
	شاہو یا شاہو جت مجیدانہ	11
	بنگل میرجت	12

	هفت نمبرء ردا	13
	محمد و جت مجیدانہ سرء چپء	14
	جمعه جت بہرائڑی	15

1- آر، ہگز بلر، کیمبل بریڈنگ اینڈ مینجمنٹ ان بلوچستان

خاران ء اے نشان ء چیدگ

نمبر	نام	تمن	نشان
1	خاران ء سروک	نوشیروانی	
2	قادر داد	دہانی	
3	طوقی ء کوچکزئی		
4	گاجیان	حالازئی	
5	میرزنگی	حالازئی	

٥	ياغى زنى محمد حسنى		6
٧	رىكى ياما شكيل ياجالگ ء سىد		7
0	درک زنى محمد حسنى	رحيم داد	8
٢	درک زنى حسنى	ميربيگ	9
٤	کيا زنى محمد حسنى		10

1- آر، هگز بلر، کهمل بریڈنگ اینڈ مینجمنٹ ان بلوچستان

(اسپ)

اسپ

بلوچستان چہ کہنیں زمانگ ء اسپ آنی نسل ء باروانامدار انت -
 وہدیکہ سنکدر اعظم ۳۲۶ پیش مسیح ء ہندوستان ء پترتگ - آرا چوشیا ء گوریچانی
 بلوچستان ء آرا چوشیا نام ء اسپ مزین کساس ء بوتگ انتت - تاریخ طبری
 نبشت انت انت کہ وہدے راشد بن عمرو ء کیکان ء قوضہ کنگ راہ دنیگ بوہگ ء
 ات تو آئی ء را پنت دنیگ بوتگ کہ قوضہ کنگ ء وہد ء ہرچ چیزے ء دست
 بکپت آئی ء رامال غنیمت ء ردا بہر ء بانگ بکن بلتے اسپ آل ء بہر مکنتے ء منے
 نیمگ ء راہ بدے - وہدے بی ایم کٹی وتی کتاب ء نشت کنت کہ ”ٹیپو سلطان ء
 پت ء پیروک چہ بلبل زہری دگ ء ہندوستان ء لڈ ء بار کرت شتگ انت ء آئی
 ء لڈ ء بار ء مول ء مراد اسپ آنی باپارات “ - ہجے وڑ ء مولائی شیدائی قلات ء
 تاریخ ء نبشت کنت تو آئی ء پدر کنت کہ چہ ادا سپ ء وردنی مصالحہ ہندوستان ء
 نہاد جاہاں برگ ء بہا کنگ بنت - ہج نامہ ء ردا سندھ ء حاکم رائے ہج ہفتی کرن
 ء تا مکران ء وتی ڈیہہ تالان کنا ء جھالاوان ء راہ ء قنڈابیل (ہستیں گندواہ) ء
 سر بوتگ ء چپ چاگرد کرتگ ایدے مردماں زر ء گوں ہوری ء یک صد کوہی
 اسپ ہم داتگ انت -

آرہگز بلرنبشت کنت کہ ۶۶۳ عیسوی کرن ء خلیفہ معاویہ ء و ہد ء ابو سفرہ ء چک مہلب ہندوستان ء سیم سرانی نیمگ و دتگ ات تو کیکان ء ہژدہ ترکی اسپ سوار ء جوانیں اسپ گون ات انت کہ آئی ء دیم پہ دیم بوتگ انت۔ مہلب اے اسپ آنی رو ء آ باز سک دلگوش ات۔ ایشانی سرا سنگ ہم جنگ۔ چہ آہاں لہتیں خلیفہ معاویہ ء را ہم راہ دنیگ بوتگ انت۔ بلوچستان تاشازدہی کرن عیسوی ء اسپانی باروانامدارات ابوالفضل کہ آئی ء ۱۵۹۰ ء آئین اکبری نوشت کرتگ گوشت کہ زہری ء جوانیں نسل ء اسپ است انت ء دکی دمگ ہمک سال پانزدہ ء قلات ء نیچارہ سی بلوچی اسپ اکبر ء کارندہان ء دینت۔

تاریخ معصومی کہ ۱۶۰۰ عیسوی کرن نبشت کنگ بوتگ آئی ء نبشت انت کہ بارکھان نسل ء اسپ سی ڈیرہ ء کشمور ء نیام ء باز نامدار انت کہ آئی نام بارکان (Bargan) نشت انت۔ ۱۸۷۶ ء بلوچستان ء پرنگی آنی آہگ ء پیش ادا بازی نسل ء اسپ بوتنت انت۔ قلات ء میرخدادخان ء لسبیلہ ء جام میرخان اسپ آنی باز شوقین بوتگ انت۔ آہانی گرا کساس چار ہزار اسپ یک و ہد ء بوت انت گوشنت کچی ہمے وڑ ء مزین کساس ء اُشتر، بچر ء ہر ہم بوتگ انت۔ ہما و ہد ء نامداریں نسل آنی توکا اطلس، بولائی ء طاس ات انت و ہدے کہ میازان آنی بازی کساس است ات۔ گنگو ء گورچانی بلوچانی نسل جوانیں نسل لیگک بوہگ ء انت۔ جام میرخان ء کر ء باہری، گدہ ء شیر نسل نامدارات انت ۱۸۷۱ ء و ہدے کہ آئی ء پوناء راہ دنیگ بوتگ انت پدا اے شنگ ء شان بوتگ انت۔

اے ہندء مہلوک ء وئی نامداریں نسل اسپ انت کچھی ء ڈومبکی،
 جاکھرانی، مگسی ء رند ء ریشیانی ہے وڑ ء مستونگ ء منگوچر دگ ء محمد شہی، شاہوانی ء
 گرانی بنگلزی ٹکانی کر ء جوانیں نسل اسپ است انت۔ دکی ء بارکھان ء مری ء
 بگٹی کوہاں ہم بنت۔ وہدے کہ کموکیں اسپ مکران، چاغی ء ژوب ہم گندگ ء
 کائنیت جھالاوان زہری ء زرکزی، وڈھ ء مینگل ء نال ء بزنجوآنی کر ء ہم وئی نسل
 ء اسپ است انت۔

۱۹۰۴ ء باز نامداریں نسل کہ کچھی ء گوں تعلق داریت آسوران
 (ثوران) ء ہیرزئی (Hirzai) انت۔ رند تمن ء پاگواجہ ء کر ء جوانیں میازاں
 انت آئی ء شول (Shol) گوشنت۔ ہیرزئی گیشتری ء سپید ء برہیت لہتیں آں
 پشت سر ء گردن ء نشان بنت بلتے اے باز تچوکیں نسل انت۔ اے نسل ء اسپ
 بیلہ ء جام، رزد ء مستونگ ء شاہوانی ء محمد شہی، کچھی ء بلیدی ء مگسی آنی کر ء گندگ ء
 کابنت۔ سوران ء یک دومی نسل انت کہ آئی ء گیریزی (gerazai)
 نامداریں نسل، کہ آئی ء شیرانزی (Sheranzai) مزاریں نسل ء کبوترزی
 نامی، (Kabuterzai) کبوتر ء نسل ء ہم گون انت۔ اے نسل مگسی آں نسل
 لیگک بنت۔ بلتے شیرانزی اسپ ء سرکاری اسپ ء گوں ہمگر نچ کنگ ء سوب
 ء آئی وئی حقی این رد ء بند دروشم ہلاس کرتگ انت۔ مگسی آنی سروک کر ء لہتیں
 کبوترزی میازان است انت کہ آہان ء کوڑہ ء ایلتازی آنی فتح جنگ ء اطلس ء
 گوں ہمگر نچ کنگ بوتگ کبوترزی گیشتری ء کموکیں سیاہ رنگ ء ناسی رنگ ء
 بنت ء باز تیز بنت۔ وہدے کہ شیرانزی نیامیں این قد ء تیز تچوکیں لیگک بنت۔

جکھرائی پیش سرا کچھی ء دگ لہڑی ء گوں تعلقدار بوتگ انت نوں
 سندھ ء آباد انت سربارٹل فریر ء عکس آنی توکا عکسے کہ کیپٹن پوسٹن ء کشتگ ات
 جکھرائی تمن دار ء کر ء سیاہیں میازان انت کہ آئی سرکسان ء گردن دراج ء
 بارگ انت ء پادانی سرا نشان انت۔ ڈومبکی آئی کر ء نامداریں نسل موریں
 (morain) انت ہے وڑ ء مٹھڑی ء ریسانی آئی کر ء ہم جوانیں نسل ء اسپ
 است انت۔

مستونگ ء منگو چر ء ہم صوبہ دگہ دمگانی وڑ ء جوانیں نسل ء اسپ گرانی
 محمد شہی ء شاہوانی آئی کر ء است انت۔ گدر ء شاہوانی ریکی زئی آئی کر ء
 نامداریں نسل ء اسپ انت کہ بلبل (Bulbul) گوشگ بنت۔ پیش ء کوٹہ ء
 اسپ مستونگ ء اسپانی وڑ ء انت۔

بارکھان ء ہندی این نامداریں نسل آئی توکا بگی Baggi سیلی
 (Dark brown) بے بیانکی (Bibianki) چچا کشنیں (Chachha)
 (kashnian) جولاب (Julab) ء لوہار (Lohar) نامدار انت۔ ایشانی توکا
 سیلی، بگی، کشنیں، بیانک، نوں ہم کسانیں سندھ گندگ ء کائنیت۔ اولی ڈیہہ ء
 احمد خان مہما ء دومی کھیتراں آئی مزارانی ٹک ء گوں سیبی چوہڑ کوٹ چارمی چوہڑ
 کوٹ ء نزیک شادلو عیسیانی میتگ ء ٹکرہ ناصر ء بنت۔ اے میازان گیشتری ء
 گوریچانی گڈ نسل ء پدربچ انت۔

ڈسٹرکٹ گزٹیر ردء میسن ء ۱۸۴۰ء ء نوشکے ء ترء تاب کتگ ات نبشته
 کنت کہ اے ہندء جوانیں نسل ء اسپ ء گلگزی گوشت بلے اے وہدء مزینیں
 کساس ء گار بوتہ لہتیں گرک تمنی سروک ء زرداریں مردمانی کرء ء است انت -
 جھالاون اسپ ایر کنوین ضلع لیگگ نہ بیت ایوک ء زرکزی ء بزنجوآنی جوانیں
 نسل اسپ است انت - کچی ء مگسی ء ڈوکی ء رند اسپ داروکیں تمن لیگگ بنت -
 جھل مگسی سروک اسپانی و دینگ ء حاصیں دلگوشی دینت - سرکاری سندء نریان ء
 آسٹریلیا ء مادیان ء گوں ہمگرنج کنگ ء گوں ودی بوہوکیں نسل ہم ایشاں
 بہازرت ء و دینگ - ہندی اسپانی نسل ء مگسی آنی شیرانزی ء کبوترزی نامدار انت
 رند تمن ء ہیرزی نسل تیوگیں بلوچستان ء بلوچانی گورانا مدار انت رندانی کرء یک
 دومی نسل انت کہ آئی ء گیریزی گوشت ڈوکی آنی مادیان ہم جوانین بستار ء
 اسپ لیگگ بنت پھلیچی ء کہیری آنی گورا ہم لہتیں جوانیں گوبر مادیان است
 انت آہانی دلپسندی نسل کجلزی انت بالاناٹری ء گرانی آنی کرء لہتیں جوانیں
 سہہ دار است انت -

خاران ہشکاوگیں علاقہہ انت ء ریم ء غلہ ء کمی سوب ء اسپانی دارگ ء
 جوانیں ہندے لیگگ نہ بیت - ایوک ء تمنی سروکانی کرا اسپ است انت - پدا
 سرکاری سندء کساس یک صد ایرانی ء اوگانستان نریان آرگ بوتگنت ء گوشگ
 بوتگ کہ ہرچ یکے وتی مادیان گوں ایشاں ہمگرنج کرت کنت - ساراوان نیابت
 ء تاگری ء گزی کچر ایشانی چارینگ ء نامینگ بوتگ - اسپ ادا تا مارچ ء

چارینگ بنت تنکہ گندیم ۽ رون بیت پدا آہان ۽ گندیم ۽ ناڑ ۽ یلہ کنگ بیت تا
ستمبر ۽ تیجگ ۽ آئی ۽ ناڑ سرا گزران بیت چہ نومبر ۽ زرت ۽ کڑب دینگ بیت -
زمستان ۽ پگ ۽ غلہ ۽ حشکیں است پست دینت تنکہ بہار گاہ ودی بیت -

لسبیلہ ۽ اسپ ایوک ۽ ذاتی کارمرزی ۽ ایر کنگ بیت ایشانی کچ ۽
کساس یک ہزار انت، جام ۽ کر ۽ ۴۰ مادیان ۽ دونریان ودینگ ایر انت
نریان ۽ خدمت ۽ بازیں و ہد ۽ خدمت گار ایر کنگ بنت و ہدے کہ شریکداری ۽
ایر کنگ ۽ رواج بازیں تمن آئی است انت -

بلوچستان ۽ جوانیں نسل ۽ اسپ پرنگی آئی آمیگ و ہد ۽ لورالائی دگ ۽ دکی
۽ بارکھان ۽ نسل است انت - اے بازی ۽ کمیت بُرا ۽ اسپتیں ٹک ۽ گون
انت - 14.3 بگر 15.3 برزانت آہانی کوپگ جوان انت - بارکھان ۽ اسپانی
نسل بگی، سیلی، بییانکی، چھچھ کشنیں، جولاب، ۽ لوبارانت - اولی نسل جوان زانگ
بیت -

بازیں مادیان آئی ۽ سکھانی دور باری ۽ ہرنڈ ڈیرہ غازی خان ضلع ۽ سکھ
افسر ۽ نریان ۽ گوریچانی نسل ۽ گد گون ہمگر نچ کنگ بوتہ - اے اسپ کھیتران
دگ ۽ ڈومبے ۽ پچ گپتہ آرتگ ۽ کھیتران آں اسپ نسل کشی ۽ کارمرز کرتگ -
دکی ۽ ایوک ۽ یک نامداریں نسل انت کہ آئی ۽ بیوانی گوشگ بیت کہ آں لونی
تمندارے ۽ کرا انت، کمیت ۽ مہلوک سرسکان ہم گوشنت -

برطانیہ ء ادا آہگ ء پیش اسپانی بلوچ ء ہرات ء نسلان ء دوست
 دارگ بوتگ انت بلے پدا سرکاری نسل ء اسپ نامدار بوتگنت کونٹہ ء مزین
 اسپ داروکانی تہا کونٹہ ء شاہوانی لہتیں کاسی ء پشین ء ترین سید ء چکرزئی ہور
 انت۔ ساروان ء سرکاری نسل ء اسپ نامدار انت بلے مہلوک وتی سواری ء
 ہندی نسل ء اسپاں ء کارمرزکنت۔ مزین اسپ داروک قلات ء والی خان
 قلات، مستونگ ء شاہوانی ء گرانی بنگلزئی، منگوچر ء لانگو، اسپلنجی ء لہتیں سیدزئی
 بنگلزئی، گورگینہ ء سرپرہ، کاہنگ ء رستم زئی ء لہتیں مستونگ ء سید ہور انت۔
 مستونگ ء منگوچر ء اسپ مزین، طاقت ور ء جوانیں سہ دارلیگ بنت ء بازی ء
 کچی ء مہلوک ء گون شیداری ء دارگ بنت زمستان ء ہمودا چارینگ بنت ء
 گرماہگ ء برزکویہی واجہاں گون بنت شاہوانی آنی بلبیل ء خان قلات ء اطلس
 نسل ضلع ء جوانیں نسل لیگ بنت۔

سرشون:

1- بی ایم کٹی ۲۰۱۲- خود اختیار کردہ جلا وطنی، جمہوری پبلیکیشنز، لاہور

2- آرہگز بلر ۱۹۰۵ ہارسز، ہارس بریڈنگ اینڈ ہارس مینجمنٹ ان بلوچستان، مرکسٹان سٹم پریس کراچی

3- مولائی، شیدائی، تاریخ قلات، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ

4- ڈسٹرکٹ گزٹینر، چاغی ڈسٹرکٹ

5- ڈسٹرکٹ گزٹینر، جھالاوان

6- ڈسٹرکٹ گزٹینر، کچھی

7- ڈسٹرکٹ گزٹینر، خاران

8- ڈسٹرکٹ گزٹینر، لسبیلہ

9- ڈسٹرکٹ گزٹینر، لورائی

10- ڈسٹرکٹ گزٹینر، کوئٹہ

11- ڈسٹرکٹ گزٹینر، ساراوان

12- ڈسٹرکٹ گزٹینر، سی

13- ڈسٹرکٹ گزٹینر، مکران

بلوچی اسپ

بلوچی نسل ۽ اسپ ڈیہہ ۽ درانڈہ ۽ نامدار انت گوشتت کہ اے کہنیں نسل ۽ ہیرزئی انت کہ نوکیں نام بلوچی ۽ گون نامدار انت۔ اے وہد ۽ بلوچستان ۽ لہتیں دمگاں گون ہوری ۽ سندھ ۽ بلوچانی دمگ ۽ پنجاب ۽ بہاولپور، ڈیرہ غازی خان، مظفر گڑھ، ۽ ملتان ۽ دمگ ۽ بیت ایشی ۽ گیشتری ۽ رنگ بور، سوزین ۽ سپید بنت۔ ۵۶ انچ دراج بیت، نریان ۽ وزن ۵۰۰ کلوگرام وہدے کہ مادیان ۽ وزن ۴۰۰ کلوگرام بیت۔ اے گیشتری ۽ سواری، نیزہ بازی ۽ بزکشی ۽ پہ کارمرز بیت قدنیامی، سر جوانیں ۽ گردن دراج گوش ۽ سرانشان ۽ ٹانگ جوانیں ۽ محکم بنت۔

(بلوچی اسپ)

بھاگ ناڑی گوک :

بھاگ ناڑی نامی ایں گوک تیوگیں جہان ء نامدار انت ہے بھاگ دگ ء گوں تعلق داریت کہ چہ ہمودا مہر گڑھ ء دود ء ربیدگی بنجاہ انت ۔ مہر گڑھ ء دمب ء چہ ہم کوگ ء بت در کپتنگ انت ء زانت کار گوشنت کہ گوک ء اے نسل تا ہما وہد ء ہے دگ ء است انت ، بھاگ ضلع کچھی ء یک کہنیں شہرے ، راجد پتر ء تاکانی توکا آئی ء نام بازیں جاگہاں گندگ ء کیت ۔ اے نسل ڈکالے سلگ ء توان داریت ۔

اے گیشتر ء سپید ء سوزیں رنگ ء بیت کوپگ ء گردن سیاہ رنگ بیت گوک ۱۳۰ سنٹی میٹر دراج ء ۱۴۰ سنٹی میٹر پراہ بنت وہدے کہ کانیکر ۱۴۰ سنٹی میٹر دراج ء ۱۶۳ سنٹی میٹر پراہ بیت ۔ گوک ء وزن ۳۴۱ کلوگرام وہدیکہ کانیکر ء وزن ۵۴۵ کلوگرام بیت ۔ ۳۰۵ روچ ء ۸۰۰ لیٹر شیر دنت ، ۴۹۵ روچ ء چک دنت ۔ ۲۳۶ روچ شیر دنت ء ۲۵۹ روچ حشک بیت ۔ اے حاصلیں سہہ دار انت کہ بدن سک محکم بیت کسانیں ء بند لیں شاح (کانٹ) بنت ایشی ء گوژد جوان بیت ء ڈکال ء وہدے ہم وت ء داشت کنت ۔

(بھاگ ناڑی گوک)

لوبانی:

لوبانی نسل ۽ گوک بلوچستان ۽ لورلانی ضلع ۽ کوہ سلیمان ۽ دگ ۽ خیبر پختونخواہ ۽ ڈیرہ اسماعیل خان ۽ بیت۔ اے گوک سپید ۽ سہر رنگ ۽ ٹکاں گوں بیت۔ گوک ۱۰۴ سینٹی میٹر دراج ۽ ۱۱۷ سنٹی میٹر پراہ بیت ۽ کائیگر ۱۰۹ سینٹی میٹر دراج ۽ ۱۲۷ سینٹی میٹر پراہ بیت۔ گوک ۽ وزن ۱۵۰ کلوگرام ۽ کائیگر ۲۷۲ کلوگرام بیت۔ ۳۰۵ روچ ۽ ۷۰۰ لیٹر شیر دنت۔ ۵۳۹ روچ ۽ چک دنت۔ ۲۳۹ روچ شیر دنت ۽ ۳۳۰ روچ حشک بیت۔ کسانیں قد ۽ بیت شاح (کانٹ) کسان ۽ بنڈل بنت۔ اے کوہی دمگاں جوانیں گوک لیکگ بیت۔

(لوبانی گوک)

ریڈ سندھی:

ریڈ سندھی سہریں گوک انت کہ باز شیر دنت۔ اے کراچی گوریچان ء گوریچان ء روبرکتی دنگ ء حیدرآباد ء حاصیں وڑ ء سندھ ء کوہی دمگاں ء بلوچستان ء لسبیلہ ضلع ء بیت۔ سندھ ء بلوچستان ء کوہی سیم سراں بیت۔ اے گوک ء را بلوچستان ء مال ء دولتانی کارگس ہم وتی گوک لیکیت۔ ایشی ء گوک ۱۱۷ سینٹی میٹر دراج ء ۱۳۰ سینٹی میٹر پراہ بیت وہدے کہ کائی گر ۱۳۵ سینٹی میٹر دراج ء ۱۸۸ سینٹی میٹر پراہ بیت گوک ء وزن تا ۳۱۸ کلوگرام ء سر بیت ء کائیگر ء ۵۵۲ کلوگرام بیت۔ ۳۰۵ روچانی تہا ۱۸۰۰ لیٹر شیر دنت۔ ۲۲۲ روچ ء چک دنت ہے وڑ ء تا ۲۵۱ روچ ء شیر دنت ء ایشی ء حشکی ء وہد ۱۹۱ روچ انت۔ نیامچی قد ء گوں محکمیں بیت۔ کائیگر ء شاخ بارگ بلنے گوک ء شاخ بز تر بنت۔ گیشتری ء ایشانی دمب سیاہ رنگی بنت گودان کسان ء چہ تا مزن بیت ء نادرا ہی آل چہ رکینگ ء سگ گیشتر بیت۔

(ریڈ سندھی گوک)

بلوچستان ناٹری ماسٹر

بلوچستان ناٹری ماسٹر گوکانی نوکیں نسل انت کہ آسٹر یلیا ۽ گوکانی نسل ڈراوٹ ماسٹر (Drought master) ۽ بلوچستان ۽ کہنیں نسل بھاگ ناٹری ۽ گوک ۽ ہمگر نچی ۽ ٹکرینگ ۽ گوں دیما آرگ بوتگ۔ بستمی کرن ۽ ششمی دہک ۽ یک منصوبہ ۽ وہد ۽ گوژد ۽ شیر ۽ پیداوار و دینگ ۽ آسٹر یلیا ۽ دمگاں چہ گوک آرگ ۽ ایشانی نسل و دی کنگ ۽ کار بنا کنگ بوتگ۔ اے منصوبہ ۽ ردا پنجاب ۽ ساہوال نسل، سندھ ۽ تھری نسل ۽ بلوچستان ۽ بھاگ ناٹری نسل ۽ گوں ہمگر نچ کنگ ۽ کار بنا بوتگ۔ چکاسانی ردا بلوچستان ۽ نسل ۽ جوانیں ۽ سردست کپنگ انت۔ پمشکا بلوچستان ۽ دمگ سبی ۽ گوژد ۽ پیداواری بجاہ ۽ کار بنا کنان ۽ دو دہک ۽ جہد و کوششتان پد یک نوکیں نسلے ”بلوچستان ناٹری ماسٹر“ دیما آرگ بوتگ۔ ہے منصوبہ ۽ کارکنوک ڈاکٹر غلام محمد کھیتزان ۽ حال داتگ کہ آسٹر یلیا ۽ گوک ادا آرگ ۽ ساہیوال، تھری ۽ بھاگ ناٹری نسل ۽ گوں ہمگر نچ کنگ ۽ کار بنا کنگ بوتگ۔ رندا ہے فیصلہ کنگ بوتگ کہ آسٹر یلیا ۽ ڈراوٹ ماسٹر ۽ گوک ۽ راگوں بلوچستان ۽ بھاگ ناٹری نسل ۽ گوک ۽ گوں ہمگر نچ کنگ ۽ یک نوکیں نسلے دیم آرگ بہ بیت۔ بلوچستان ناٹری ماسٹر گیشتر سہریں رنگ ۽ بیت۔ مالداری ۽ ردا سہریں رنگ جوان لیکگ بیت پرچا کہ اے رنگ ۽ سرا موسمی اثر کم بنت ۽ حاصیں وڑ ۽ روچ ۽ گرمی ۽ اثر کم بیت ہے سوب ۽ زانکار حال دینت کہ اے نسل موسمی جاور حالانی سگ ۽ برداشت ۽ جوانی ۽ کت کنت۔

(بلوچستان ناٹری ماسٹر گوک)

بیورغ میش:

بیورغ میش گیشتری ء مری ء بگٹی کوہانی دگ ء بیت - اے میش ء را بلوچانی نامداریں میش ہم گوشگ بیت - ہے وڑ ء بارکھان سی، لورلانی ء موسی خیل ء ضلعانی لہتیں دمگاں ہم بیت - گیشتری ء دکی، کوبلو، چمالانگ، ہوسٹری، گراسانی لکھی پٹھ، کھر چاہ، راڑہ شم ء ڈیڈار ء دگ ء بیت - نیامی قد، کم وردن، سپیدیں رنگ ء گوش ء سیاہ رنگیں ٹک بنت - مری، بگٹی، سوری، بزدار، سید ء موسی خیل تمن ء مردم اے نسل ء مزنیں مالدارانت - اے میش کساس بیست ء ہپت لکھ بیت ء انگت ودان ات - ڈکال ء ہم ودوک انت - ایشی ء گوژدسجی ء کارمرز بیت - ایران ء خلیج ء اے میش ء مزنیں لوٹ انت -

(بیورغ میش)

مینگلی میش:

مینگلی میش بلوچستان ۽ نیامچی دمگ براہوستان ڈیہہ ۽ بیت۔ قلات
 مستونگ، خضدار، وڈھ ۽ آواران اے میش ۽ بنجاہ انت۔ گیشتری ۽ ایشی ۽ مالدار
 مینگل بوتگ انت پمشکہ اے نسل ۽ مینگلی میش گوشگ بیت۔ نیامیں کچ،
 سپیت ۽ سیاہ رنگ، سیانیں سر ۽ دراجیں ۽ جہلیں گوش اے میش ۽ دروشم انت۔
 اے نسل دراجیں کوہی دمگاں تالان انت۔ اے وہد ۽ کساس دہ لکھ میش بنت۔
 ڈکال ۽ دو می نسل ۽ میش آنی آہگ ۽ سوب ۽ اے کم بوان انت۔ دو می ہے دمگاں
 چیری ۽ سروپ ۽ باغ جوانیں کٹ ۽ سوب ۽ مردم کشت ۽ کشار ۽ گیشتر دلگوشی
 دنیگ انت۔ اے میش ۲ ۽ ۳ سال ۽ وہد ۽ جوانیں کٹ کاریت۔ مینگلی میش شیر
 ہم گیشتر دنت اے میش تباہیگ خدیت جوڑ کنگ ۽ کارمز بیت۔ سے سال ۽ تا
 ۸۰ کلوگرام ۽ سر بیت۔ اے نسل ۽ صوبہ ۽ گیشتر زر کٹوکیں نسل ہم گوشگ بیت۔

(مینگلی میش)

کجلی میش:

کجلی میش ژوب، بارکھان، کوہ سلیمان ء دمگ ء ء کوہی مردم اے نسل ء
 مزنیں مالدار انت۔ کسانیں قد، سپیدیں تب گوں سہریں سر، جوانیں پشم کجلی
 میش ء دروشم انت۔ کجلی میش کساس دولکھ بیت ء اے ودان انت۔ اے میش
 ہشکاوگیں دمگاں است کنت ء کم ریم ء گزران کنت۔ ڈکال ء سک ء برداشت
 کت کنت۔

(کجلی میش)

لہڑی میش:

لہڑی نسل ۽ میش بلوچانی راجد پتری شہر ۽ ڈومبکی بلوچانی تمن ۽ بنجاہ ۽ نام ۽ گوں نامدار انت ۽ کچھی ۽ سبی ۽ دگ ۽ بیت ایشی ۽ گوژد ۽ پڑم جوان لیکگ بیت۔ اے میش ۽ بلوچی ہم گوشنت۔ گیشتری سیاہ ۽ سپید بیت و ہدے و ہدے سوزیں ہم گندگ کیت۔ میش ۽ وزن ۳۰ کلوگرام بیت و ہدیکہ گرانڈ ۳۳ کلوگرام ۽ بیت۔ میش ۱ سنٹی میٹر دراج ۽ ۷۰ سنٹی میٹر پراہ بیت و ہدیکہ ۷۶ سنٹی میٹر دراج ۽ ۷۵ سنٹی میٹر پراہ بیت۔ دگ ۽ نامی این نسل انت بدن سک ۽ میہہ وڑ ۽ بیت قد کسان بیت۔ گوش مزن بیت شاح دراج ۽ کنڈی وڑ ۽ بنت گرانڈ گردن کسان و ہدیکہ میش ۽ گردن دراج ۽ بارگ بیت۔ گودان کسان بنت ۽ دمب ۲۰ سنٹی میٹر دراج بیت۔

(لہڑی میش)

دسّی میش:

دسّی میش بلوچستان ۽ سبی، کچھی، ۽ نصیر آباد ۽ دمگانی ہوری ۽ سندھ ۽ بلوچانی دمگ دادو، شہداد کوٹ ۽ جیکب آباد ۽ بیت۔ ایشی ۽ کوکی میش ہم گوشت اے میش ۽ دمبگ کسان بیت ۽ اے گرین دمگان ردوم ۽ سگ داریت۔ بروبریں قد، سپید رنگ ۽ دیم ۽ سرا چمانی نزدیک ۽ سیاہیں نشان بنت۔ گرانڈ ۽ وزن تا 36 کلوگرام ۽ میش ۽ 30 کلوگرام بیت۔ ایشی گوژد لذت دار بیت۔ ہمک سال 1.38 کلوگرام پشم دنت۔ ہمروچ 400 بگرتا 700 ملی لیٹر شیر دنت۔ گوش کسان ۽ نیامجی بیت گردن دراج ۽ زنڈ بیت۔ پاد پشم ۽ گوں پر بیت۔ گرانڈان گشتر کانٹ پر بیت۔

(دسّی میش)

بربری بڑ:

بربری نسل ۽ بڑ گیشتری ۽ سندھ ۽ بیت و ہدیہ بلوچستان ۽ کچھی دنگ ۽ ہم
 مزین نسل لیگ اے دنگ ۽ گرمی بازیات بیت ۽ تا 52 سنٹی گریڈ ۽ سر بیت۔
 اے دنگ ۽ رند، لہڑی، ڈوکی، شاہوانی، مری، بگٹی، جمالی، کھوسہ، رئیسانی، ہوری،
 بلوچ، براہوئی ۽ جدگالانی ہوری ۽ سبی ۽ نریک ۽ لہتیں پنڑی اوگان ہم است انت۔
 اے بڑ کسان ۽ بازی ۽ سپیت گوں سیاہیں ٹکاں سپیت سہر، زرد ۽ دگہ رنگ ۽ بیت
 بلتے سپیت رنگ گرمی ۽ بازیات سگ ات اے بڑ شیر ہم جوان دنت اے بڑ بلوچستان
 ۽ سیم سر ۽ سندھ ۽ بلوچانی گورا ہم گندگ ۽ کیت اے و ہد ۽ کساس ہشت لکھ ۽ گیش
 انت ۽ وگ ۽ انت۔ اے گرماگ ۽ سگ ات کنت۔ آسک ۽ وڑ ۽ زوت تجیت
 اے نسل صوبہ ۽ ودان انت۔ اے سندھ ۽ نہاد جاہاں جوانیں کٹ کاریت۔ آسک
 وڑیں درو شم سوب ۽ مزین عنید ۽ گیشتر پہ قربانی ۽ بہا بیت ۽ جوانیں آمدن آرگ ۽
 ذریعہ ۽ جوڑ بیت۔

(بربری بڑ)

کوہی / سلیمانی بُز:

کوہی یا سلیمانی، موسیٰ خیل ء کوہ سلیمان ء کوہی دمگال بیت۔ بازیں تمّن
 اے بزء ایر کنت بگٹی، مری، سید، کھیتراں، حسنی، کاکڑ، مندوخیل، پنٹری بزدار قصیرانی
 ء دگہ بلوچ ء اوگان تمّن اے نسل ء مزنیں مالدار انت۔ اے بز پنجاب ء بلوچانی کر ء ہم
 بنت اے وہدی کساس پانزدہ لکھ بیست ء ایشی ء کساس ودان انت۔ اے بز دراج،
 سپتیں سر، سہریں گردن ء سہر ء دروشم ء بیت۔ سہہ دار جوانیں بیت گوژد وزن برکت
 ء مزنیں کٹ کنوکیں بز لیکگ بیت۔ اے ڈکال ء سگ ات کنت۔ کم ریم ء گزران
 کرت کنت کوہی دمگال تجت کنت۔ شیر باز دنت کہ نہ ایوک ء وتی چک بلئے
 پہوال ء زلورتاں ہم پیلو کنت۔ پاچن زیات کٹ ء سوب جوڑ بیت۔ دو سال ء بہا بوہگ
 عمر ء سر بیت ء گیشتری ء مزنیں عید ء قربانی وہد ء گیشتر زر کٹ ایت۔

(کوہی / سلیمانی بُز)

خراسانی بُز:

خراسانی بُز بلوچانی دمگ خاران ء چاغی ء ہوری ء کوه سلیمان ء کوہی دمگ ژوب، شیرانی قلعه سیف اللہ، لورالائی، زیارت ء ضلعاں بیت۔ خراسانی بُز ء مالدار زمستان ء خراسان دمگ ء چہ سندھ ء دمگاں رونت ء گرما ہگ ء وتی ڈیہہ واتر بنت۔ سیائیں دراجیں موداے نسل ء پچار انت۔ اے نسل سیاہ ء سہریں سر ء ہواری دگہ رنگانی تنہا ہم بنت اے نسل مزین علاقہ ء تالان بیت پمشکہ ایشی ء راستیں کساس پدر بوہگ گران انت بلے اے وہد ء کساس بیست ء ہپت لکھ بیت۔ اے شیواریں بزانت چہ دور ء ریم ء آپ ء چار بیت ء دگہ سہہ دار ہے نیمگ ء روگ ء رہشونی کنت۔ بیمار کم بیت ء تادور ء سفر کرت کنت پاچن مزن کٹ آروک بیت قد ء کسان بیت بلتے کوہی سلیمانی وڑ ء آمدن آرت نہ کنت۔ شیر دہوک انت۔ ایشی شیر ء روگن ء شیلانچ جوڑ بیت۔ ایشی اے مودساد ء تمبوٹھینگ ء کار مرز بیت۔

(خراسانی بُز)

مورک بڑ:

مورک بڑ چاغی ۽ خاران ۽ ریگستان حاصیں وڑ ۽ راسکوه ۽ کوہی دمگ ۽ نسل انت اے بڑ ۽ بادینی، محمد حسنی، مینگل، جمال دینی، ساسولی، سخرانی، نوتیزی، نوشیروانی، ملنگزئی، سیاہ پاد، فقیرزئی، حاجیزئی، مزنیں مالدار لیگ بنت۔ نیامجی ایں قد ۽ سیاہیں رنگ ۽ بیت باز کم سپیت رنگ ہم بیت مزنیں پدا کرتگیں شاح ہم بنت اے نسل ۽ بڑ ۽ گوستگیں ڈکال مزنیں سند ۽ آماچ کرتگ۔ اے وهد ۽ کساس پنج لکھ بڑ بنت۔ دمگ ۽ آمدن کٹوکیں سہہ دار لیگ بیت ۽ راجی زند ۽ جوانیں کرد پیش داریت اے کچر ۽ پٹ ۽ کوہانی ٹیڑہ ۽ ہم سر بیت۔ شیر گیشتر دنت۔

(میش و بزر)

میش ۽ بڑ ۽ باروا ڈسٹرکٹ گزٹیز ۽ حال

میش ۽ بڑ بلوچانی آمدن کٹوکیں سہہ دارلیگ بنت۔ بربری، کوہی سلیمانی، خراسانی، ۽ مورک بزرگانی نسل انت۔ وھدے کہ بیورغ، مینگی، کجلی، لہڑی میس آنی نسل انت۔ بلوچستان ۽ تالانیں دنگ ۽ ہرکنڈ ۽ پہنات ۽ پہوالیں زندگوارینوکیں مردمانی راجی ۽ مالی دیری ۽ مزینیں ذریعہ انت۔ بلوچسان ہرچ دنگ ۽ ہرچ تمن ۽ وتی سہہ دارانت کہ آں دنگ ۽ چاگرد، موسمیاتی جاور حال، جیز، پٹ، دامان، کوہ، ریگستان ۽ تالان انت۔ آہانی وتی وتی نام انت ہے وڑ ۽ مہلوک زند، دودمان ریدگ ہم گوں اے سہہ داراں ہمگرنچ گندگ ۽ کیت۔

کساس یک صد سال ۽ گیش وھد پیش بلوچستان ۽ جغرافیہ، سیاسی، راجی، سماجی جاور حال ۽ باروارد ۽ بندداتگیں پرنگی آنی ڈسٹرکٹ گزٹیز آنی توکا میس ۽ بڑ ۽ باروا اے وڑ ۽ نبشتہ انت۔

چاخی دنگ ۽ میس آنی جوانیں است انت۔ ایسانی دمبگ زند بیت شاح نہ بیت ۽ سپیت رنگ ۽ بیت۔ دومی ہندی نسل زانگ بیت کہ آئی ۽ ککو گوشنت ایسی ۽ گوش کسان ۽ رنگ بوربیت۔ قربانی ۽ کارمرزی بیت بازی ۽ پٹ آں بیت کرگو ۽ سیاہیں نسل چاخی ۽ بنت۔ بزرگانی توکا ہندی نسل مرکھی یا سیاہیں

گوں مزینیں شاح ء بیت بٹی گوں کسانیں شاح ء کٹی چہ بے شاح ء گری گوں
مزینیں شاح ء بیت پہ قربانی ء کارمرزکنگ بیت -

کچی ء میس آنی ہندی نسل گکی انت کہ ایشی ء دمبگ زند نہ بیت
زمستان ء برزکوہی کائنیت گوں وت ء خراسانی میس ہم کارنت - ہے وڑ ء ادا
بزگلانی لیڑی، بجی ء بربری نامداریں نسل آنت - بجی ہانسل انت کہ زمستان ء چہ
برزکوہی دمگاں کچی ء آرگ بنت ایشی اے گوش کسان مود باز ء بزگوں سیائیں
رنگ ء بیت لیڑی ء بربری ہندی نسل انت لیڑی ء گوش مزن مود کسان ء شاح
نرم بنت پمشکہ کوہی دمگاں جالت نہ کنت بربری دومی نسل انت کہ دومی نسلاں
گران بہائیں انت - اے بازی ء بور ء سپیت رنگ بیت گوش کسان بنت -

خاران ء میس آنی کساس دہ ہزار بیت ہے وڑ ء بزگل ہم دہ ہزار بیت
خارانی میس ء دمبگ زند بیت ء اے ساراوان ء ہم گندگ کیت ایشی ء، رنگ
سپیت بیت -

لسبیلہ ء ہندی نسل ء میس ء را پوچھڑ گوشگ بیت ایشی ء دمبگ ہم زند
بیت بزگلانی نسل ء کچھانڑ، خوشی ء چھیری ہندی نسل انت کچھانڑ سیاہ رنگ ء
سہریں پونز ء گوں بیت گوش ء سپیدیں ٹک ء شاح کساں بنت - ایشی ء را بمسی ء
کچھ دمگ ء ادا آرگ بوتگ - خوشی ء را بربری ہم گوشنت اے چہ کچھانڑ ء کسان
گوں سپیدیں رنگ بیت ء شاح مزن بنت - چھیری برزکوہی نسل انت ایشی مود
مزن بیت رنگ سپیت بیت -

درگ موسی خیل ۽ مرزی، جعفر ۽ ایسٹ بزر ۽ یک نسل ایر کنت آئی ۽ بلوچی گوشت۔ مزین مالدارانی توکا سجاوی ۽ شبوزئی ۽ کانوزئی دمر ۽ ونسج دکی تحصیل ۽ بوری ۽ زخپیل، اچکرتی ۽ بادیزئی تھل ۽ حسنی ۽ لونی آئی ولیانی بارکھان ۽ سمان لالہ، واگھہ، شیخ ۽ حسنی کھیتران ۽ موسی خیل ۽ لاہرئی ہورانٹ۔

مکران ۽ مالداروتی رمگاں دو نام ۽ گوں بہر کنت سیاہ پس پہ بزر گل ۽ سپیت پس پہ میش گل ۽ کارمرز بیت۔ ہندی نسل ۽ بز سیاہ انت ۽ مودمزن بنت دومی نسل کہ گیشتری ۽ تیابی دگ بیت آئی مالاباری گوشت میش ۽ مزین نسل سپت بیت ۽ دمبگ زنڈ بیت اے دومی سند ۽ سیاہ ۽ ۽ بور بیت کہ آئی ۽ گرک ہم گوشت میش ۽ پڑم ۽ بلوچ بہانہ کنت۔ بلتے چہ آئی ۽ صدری ۽ شال جوڑکن انت دشت ۽ نگور ۽ چارشاہیں (کانٹیں) سپیدیں میش ہم گندگ ۽ کائنت۔

کوٹہ ۽ زنڈیں دمبگ، بے شاح ۽ نایں نسل ۽ میش انت کہ رنگ سپیت انت۔ ۱۹۰۲ء ڈکال ۽ بوتہ میش مرتگنت۔ پداپشین، توبہ ۽ اوگانستان ۽ غلزئی دگ ۽ چہ ترکی نسل ۽ میش آرگ بوتہ۔ اے نسل زنڈیں دگ ۽ برز، سپیت رنگ ۽ سیائیں ٹک ۽ گوں بیت آئی ۽ تورکھلی نام زانگ بیت۔ کوٹہ ۽ میش آئی مینگل نسل بیت اے گوژد، زنڈی ۽ جوانی سوب ۽ تباہیگ، خدیت ۽ پہ کارمرز بیت۔

بلوچی شاعری: پہوالیں زندہ مال ۽ دولت

بلوچی لبرانک ۽ سینگ باز پراہ ۽ شاہگان انت۔ کوہ البرز ۽ بگرتا کوہ سلیمان، ہیلیمند ۽ بگرتا بلوچ زر ۽ تالانیں راج وتی ڈگار ۽ ہرچ تک ۽ پہنات، کنڈ، کوچک ۽ میتگ، کوہ ۽ تلار، پٹ ۽ کچراں وتی زند، دود ۽ ربیدگ، مہر ۽ محبت، جنگ ۽ جیڑہ ڈکھ ۽ وئیل، جوانی ۽ ہرابی ۽ حال شاعری ۽ ذریعہ ۽ درشان کرتگ ۽ دیما آورتگ۔ پہوالیں زند ۽ گوں تعلقداریں مہلوک وتی راجدپتر پھریزتگ ۽ وتی آہوکیں اوباگ ۽ سرکتگ۔ ہے شاعری انت ہمیشی ۽ ذریعہ ۽ ماوتی گوستگیں دور باری ۽ عکس ۽ چارایت کنیں۔ مئے عہدی شاعری لڑ ہم مئے ڈیہہ ۽ مئے راج ۽ وڑ ۽ زیہدار گندگ کیت انت بلوچی کہنیں شاعری باروا میر شیر محمد مری نبشتہ کنت کہ

”کہنیں بلوچی شاعری گہیں براہندغ ۽ سیا سریں بانکیں شاعرانی جز روخیں لوظ، سلیمیں ادب ۽ زبان، اوشیشیں حال، ششتغیں مشتغیں پاخیں تصوریں، زیند ۽ علو، بالوچنی آنی گھمر ۽ پھیری، چہرانی ہسکاٹ، دیر پاندھیں گندھ آنی ڈوڈو، گروخانی پرا، حترانی نسبت، عاریفیں پت ۽ مہر، مکہیں مات ۽ لولی، ڈم آنی بروبیوانی لولکار، سریندہ آنی یاتی زیر، دمبیروانی صبوچی چابگ، ستارہ ۽ وشیں بلو، دریس ۽ لئی لڈو، دادہ ۽ داد بندغی، وت وتی ویل، حنی رتکغیں دست ۽

ملوکانی زان سری پٹخ، موتک ۽ کوچی کرکاک، درائی ۽ ہیل، پیل ۽ موٹھ آنی نمب
 آنی بام رنگی سہو ۽ گواتھا گوں مئے وطن ۽ بلوچی دود ۽ ربیدغ ۽ پل آنی وشیں بو
 درکائنت۔ خیالانی سلیمی، راستی بلوچی تتر ۽ مقصد ۽ گروخ ۽ ہواں چیلک انت کہ
 دیر پاندیس کوڑی ۽ دیر پندہ گوازنتو تامروشی مئے قوم ۽ بازیں آنی دلانی دھیرو ۽ چم
 ۽ دیدغانی رژنائی انت۔“

بلوچی شاعری ۽ پہلوالیں زند ۽ عکس کشی غفور شاداے وڑ ۽ کنت کہ :

”سبز انت تل ۽ سج انت تازی، شہجو آنی کرد ۽ پر آپی، ہاریں گورم ۽
 میش ۽ مادگانی چرگ، تازی آنی نگرہیں سنج، زرگری سہت کیلگ ۽ بیتاپ ۽
 جمپ سرین جو بان ایش ۽ اے رنگیں دگہ بازیں کدرت ۽ ندرگ بلوچی کلاسیکی
 شاعری ۽ روچ ۽ روزینی بنگپ بوتگ انت۔“

بلوچی شاعری ۽ پہلوالیں زند، مال ۽ دولت، کپچر، اسپ، اشتر گوک،
 میش، بزل بارو شاعری سرا دگہ کسے کار بکنت تو اے یک بلا ہیں کتاب جوڑ
 بیت اے نبشتانک اے سر حال ۽ کسانے چمشتانک ۽ دنیگ لوٹاں تنکہ مال ۽
 دولت ۽ سرا کتاب اے بنگپ ارزشت شمتے دیم ۽ بنیت۔

سمند چیر مہنا بستیں

غلام ۽ داشغت دست ۽

وکیل راہی کتغوں وخت ۽

اہل من دیستغنت تخت ء

سلام ان سرکتوں وخت ء

ہو کہ خدا بیاری بلند بخت ء

(نوبت خان کیڑ۔۔۔۔۔رپتگیں لال دومی)

یا کہ

مہ تاج ورناتہ بور ء بارغین ء

مہ رنجین شپہنڑ ء گران قیمتن ء

(رپتگیں لال دومی)

یا

من گوں شپہنڑ ء بازین ء

پیری برتغاں پرگولے

مشکاف ء دف ء پادین ء

جوک جاہ گڑ دولی بگانی

لیب جاہ تنگویں بچانی

ہے ہند بارغیں بورانی

(خیر و چوٹائی۔۔۔رپتگیں لال دومی)

یا کہ

ملوں چہ ماڑی مے بن بوتکاں
دوست ء سیاہیں مدو ء نیاستاں
کندھار شہر ء میر جن ء زرتاں

(بیورغ)

اتلگ وارد ء سرگرونگپتگ
مل من اردے پلو ء بستگ

(بیورغ)

من وتی نا کوئے جبر گپتیں
نیلگ ء بے راہیں سرے شانتیں
سرمنی کاشیں کڈلے کپتیں
کڈل ء پیریں بلکے بتیں

یا کہ

بیست گوں وتی لوہیں کمان ء
بیست گوں دوگوشیں خنجر ء

ده گوں تبرزیں ء دپ ء
 ده گوں مزن پٹیں لڈ ء
 سرہنگ ء خون انت میرزین
 انکا تئی جست ء کنان !

(بالاچ)

یا کہ

آورتہ ٹی ء سیاہ مزن گوشیں
 پادوں برتا دورواں داتیں
 پشت ء وشیں وشیں پہل ء نشستیں
 سیاہ ء پہ تاز گوانک ء رینتیں
 سیاہ چپاں بیتہ و من نگویشان ء

(حمل ء جنیند)

یا کہ

مل مریت مہلنج ء بلہہ زیریت
 من مران بے پول ء بہشتی آل

مل ۽ مہلنج پہ دل ۽ دوست انت
 کمتر ۽ مل ۽ گیشتر ۽ مہلنج
 مجلس ۽ مہلنج پہ شپانی
 مل دی مئے ڈکھانی زیرنت

(حمل ۽ جنیند)

یا کہ

من حمل جیتنداں مردم مڑایانی
 ہپت مزن پادینکیں جن ۽ جوداں
 یکے من شال ۽ انت دومی شیشار ۽
 سیمی من مستنگ ۽ بدرنگ ۽ انت
 چہارمی ہاران ۽ گدارکاں انت
 پنجمی سیوائی کلات ۽ انت
 ششمی رخشان ۽ ہوارنگ
 ہپتھی پنجمیں ۽ گیاہیں ۽
 ایشان ۽ من ۽ سیاہ پکشپ ۽ گولوں

(حمل ۽ جنیند)

یا کہ

بوڑے زریلاں شہ شینہٹر ء پاذاں
 ذین ء من پیلی مدواں بنداں

(سحاق رند)

یا کہ

گوہی تے کتھہ لال بور ء
 بل او بور وتی گوہی ء
 سینس باہنڈ ء ہنکیناں
 ہنکین دیسختے حلکانی
 ہنکین ء نیاد کاڈانی
 لیوجاہ تنگوین بچانی

یا کہ

زردیں دیغرے پھر ء من سنج کتہ مستانی
 بہاں بازیں زلیاں ء کوشتہ سرغاشانی
 یا بوجیت بوراں بارگیناں کوٹھوانی اندراں
 سنج کنت بانزلیں بہاناں نہہ ہزاری رکباں
 بیاریت بگاں گردگیناں چہ تلی کور دپاں

یا کہ

بوتگنت گولانی ترپیں تازی

اش پد ء رنداں دروه کتگ ء گوازی

گوستہ ریحان ء سیاہ نریں تازی

بُزری شعر اسپانی نسل ء ارزشت ء باروات انت ء جہل ء

داتگیں شعرانی توکا اُشتر، اسپ، میش ء بزگلانی نسل ء ارزشت ء بابت ء

نہشتہ انت -

گوبریں مہری چھو بہانی پال کپتغنت

دشمن ء شیر ء گوات ء گورپچی اتگنت

(بخوشاعر، رپتگیں لال دومی)

یا کہ

پہنل بستیں من لیڑوی باراں

مارا اشنیش من ہڑبے داراں

(رپتگیں لال)

یا

گلے کہ زڑتاں انبلاں
 سنی ے ٹوروں آرتغاں
 ڈاچی جلاہاں نیگ تاں
 انامتاں بگ چراں

یا کہ

زالاں چو عاروسی سراں گو پنتہ
 گوہی چوپاناں مٹ وتی رزتہ
 بگجتاں بگ آنی خیال برتہ
 لیڑواں، نیشی آں مہارستہ

(براہو جدگال ۽ جنگ)

یا کہ

گوہر گوں وتی را پچیاں
 گوں میش، گورم ۽ ڈاچیاں
 زرے کر ۽ شتہ آپی ۽

(رند ۽ لاشار)

یا کہ

سے انت تروز ہگ منی کمان داریں
 سوار انت بربور دروہویں گواتاں
 ڈرجنان ء چہ کیچگ ء کائینت
 دستیش من سہوریں سرلگاماں انت
 دیمش من شہداد ء پہ کلات ء انت
 پمینی لوگ ء لڈ ء کائینت
 (شہداد ء مہناز)

یا کہ

سدا اشتری بگدو سیار
 اش تھان زراں کرتہ بار
 سد گوری زرتہ دنیا دار
 سد مولدی زرت مبدہ دار
 سے سد سواریں بنزہ دار
 پیادہ سپاہی یک ہزار

نیتتی پہ سانگ ء کتہ
 من باچھیں سندھ ء شتہ
 (سستی پنوں)

یا کہ

من بھمبھور ء اردو کتنت
 شہر ء دپ ء تمبو جنت
 مسک ء زباداں سر شنتگت
 دات اشترانی من دپ ء
 دپ چکتہ بستہ شپ ء
 شپ کہ کریم ء روچ کتہ
 دپ اشترانی بوتگ گنت
 زرتہ گلاٹی اشتراں
 مسک ء زباداں بوکتہ
 کس اشے راہ ء شتہ

آئی ء ہے بو ء جتہ
 بوئی تن آ شہر ء شتہ
 (سی پنوں)

یا کہ

سے ء چیار چیزاں حمل ء موت ء شاد کتہ
 سیداں من جاہو، آسکاں بن باگیں رجڑو
 لدہ ایں شریں گرپشکان گومن ملپداں
 شابزراں گوشتہ گوں ہما کوہی پاچناں
 بلت مات کوہاں بیا رواں ریکپاداں چروں
 حمل و جنیند مرتگ نیں دگہ کئے جنت ء کشت
 من لداں گورش کشتگ ء شیر من گریشگاں
 (حمل و جنیند)

گوخان نیخ زینس سمی ء
 باہوٹ انت گورے دودایا
 راہ منت ننگریں ورنائے

گوخ اش دیسغت سمی ء
 تیرل پوترواں جمیشن آں
 ڈاہے آرتغ ء گوال آں
 (بالاچ)

یا کہ

بچ انت ننگریں شہداد ء
 وہاند کاریں تلیں بورانی
 پاریں گورم ء میشانی

یا کہ

میش ژا دزنوان سیر ء باں
 بزژ ء گواٹغ ای لعل ء پھلاں

یا کہ

دوست منی سکیں ہزمتاں لوٹیت
 چیٹ لوٹیت چو تنچگی چک ء
 سانجھ لوٹیت چو گرکیں بہان ء

جوان نہ انت دوست گوں بزگلی مرداں
 بتیں گوں کرت گوشیں مہیریاں
 لرزتیں استار ء سوئیلیگ ء
 ظلیں دوست من کور دپی کچان
 مامن درکنگاتی بزیں سایاں
 بیگہ ترا پولی کتیں ہران
 دھنزتیں زردواں سہاگیناں
 ہڑکتیں شیرواریں لکوریاں
 (مست)

یا کہ

زہرکتہ پیر مرد ء پر وتی مال ء
 پروتی گرک وار تغیں رڈ ء
 پرہماں روہی رنگ شیریں میش ء
 ماکشتہ پر مہماناں بلوچی آں
 (کھبرٹ و لکھی)

یا کہ

گوہر شے مہری بے کورء
 زرتہ لیرواں زونگنیاں
 تازیاں قلم گوشیناں
 ڈاچیاں پتن لنگیاں
 باہوٹی گرے گہرام ء
 گوہر پہ تپاکی اتکہ
 سے گیست ڈھگوئی سی گوالغ
 ایشنت گوہر تئی مہمانی
 گوں ماں گجھویں سانگے کن
 (گہرام)

مال ء دلت ء پہلوالی زندء باروا میر گل خان نصیر شاعری

اُشتر

لڈوکیں شتر دشتانی
 کرسی، منزل ء گشتانی
 ریکانی جہاز جان داریں
 آہو مہذب ء شان داریں
 سحرانی تہ ء بے راہیں
 بے آپ ء جنے دیریں پنہ
 گواتانی تہہ ء گمراہیں
 شپ بنت تہارمگ ء سیاہ ہرچند
 تو اچ منزل ء نہ بے ژند
 نے کہ زیرگ ء بارانی
 سحرانی یلیں دراج گردن
 جگ ء کنگ انت تئی وردن

مرچی بیا کنوں جیجانے
 بیلی مجلس ء دیوانے
 ریکی دامنے ایر نندوں
 شنکیں تاگزانی چیر ء
 تروکیں جہان ء گندوں
 گوں ما چو کنگ بے مہر ء
 کوم واریں کہی نیں شیر ء
 سوچوگ باگھچین شہرانی
 کرزی ! بیا مکن انکاراں
 دلگوش کن منی گپتاراں
 پرچے چو کتگ دیر پھام ء
 ہر جا کہ توے اود ء ما
 برو بیدہاں چم سوچین
 گدہار ء محین ریگستان
 جاگہ منے شے ہمروچین

لوت انت ء پچیں چولستان
 بے آپیں زر ء گولستان
 ہنکین انت جڑیں یارانی
 آدت مئے شمنے یکپیم ء انت
 زاہر من جہان ء میم انت
 شدا اشتر بنت کتار ء
 روبائے بگیرت مہار ء
 بارتی لیڑواں نیشیناں
 باراں گوں زر و سہورانی
 اچ وت، سد براں گیشیناں
 بارت چو لشکر ء کورانی
 چاٹویں زورانی
 مچی چاٹویں زورانی
 چیر ء انت پتی بارانی
 باری لیڑواں زردنگینان

زیرنت مندوان ٹونگیناں
 دریپان ء رونت بے پرواہ
 دیریں منزل ء دیریں راہ
 کاروان منزل ء بوجنت بار
 اشتر لنگڑ ء بے آپ ء
 گردنت ء چرنت چک ء کھار ء
 ہرکنڈ ء گوڑ ء اشتاپ ء
 شنز ء کنٹگاں پہ لاپ ء
 سیاہوشیں لداں آرائی
 کینگ اشتر ء مشہور انت
 سگ ء سینگ ء گمزورنت
 چپ انت چو کمندیں کوہ ء
 سنگیں ء گران چو لوہ ء
 بیر گیریں بلوچ ء مٹ انت
 گردیک ء درشیت دناناں

روج گوں بدیگاں گٹ انت
 درپسیت زور جنت سمرزانان
 کشیت چو دل ء ارماناں
 ہڈاں ہیرت کنت سوارانی
 اوٹی! ما شما وت سیادوں
 ہم تب ہم وتن ہم نیادوں
 بار کشت شما بارواں ما
 حیوانت شما گاروں ما
 زانوں ما وتی گاری ء
 داتگ کادر ء اگل ء ہوش
 نیک ء بد وتی واری ء
 زانوں کئے کتگ گوں ما چوش
 روج در بر وت بلکن چوش
 دل منے تہر کنت لہرانی
 آ روج ماترا پلگاروں

پلپیں مہلپے ترا سوارواں
 شوشنگ ءِ سری گوں پلاں
 سندھ ءِ ریشمی نیں جلاں
 بانوری ترا سینگاروں
 سیر ءِ شادہی سازاں گوں
 جی جان ات کنوں شیکاروں
 پلگاروں ترا نازاں گوں
 وش بودیں دہ ءِ مازاں گوں
 باگھیں کچھراں ہزارنی
 بیاریت رب ہما روج ءِ زیت
 تالان بنت دل ءِ درد ءِ دہیت
 دیر بنت مئے سر ءِ گرانیں بار
 بیت ءِ چاڑ بکنت ہے وار
 سیائیں سپ بروت گردانی
 لوچی لنگڑی، بے کاری

دیر بیائنت سرگ مردانی
ترس ء لرزگ ء بیماری
سگ ء سوگہ انت مئے پاری
چاری نشتگاں وارانہ

نوشکے، ۴ ستمبر ۱۹۵۸

دزء شوانگ

وکیتگ بینگ پہ ہکلاں گرک ء رستری
 جہجتاں واب ء چو مہ بیت گرگاں اندری
 بمنی پلین میگڑ ء شپگیرے جنت
 چندی نیں گونچان گپتگ ء گزان ء برنت
 کیرگیں گٹوراں درتگ ء گھران ء ورنٹ
 دوروں دات راستیں سجگ ء رکھداروں چتگ
 ہر چیار کنڈ ء میگڑ چمچاروں کتگ
 چیسے گرانیں بید چمے بینگ وگ ء
 میگڑوں ٹکی بستہ چو پل ء گروچگ ء
 چرتگنت سہور پلاں چہ وش بودیں کیچگ ء
 ایمنی ء نیں وپتگ ء پلاں گلاٹگنت
 جگہاں کشیت نازک وش کوشتیں سمین

مسڪ شنڙاں انت ڀہ گل ۽ ڪاه ۽ گلڙين
 سگھرب ۽ ڪرچڪ ۽ تھار مگنت سياه ڪوہ ۽ جبين
 بستمي ماہ ۽ گوش ڪتگ نوڪ ڪوہ سر ۽
 پڇ ڪنان انت برڪيچگاں در ۽ چادر ۽
 بينگ ۽ وڪانت ڀہ ھما يکين پلو ۽
 پاڇ ڪتاں رڪھدار ۽ ڪلنگ، زيبي جلو ۽
 سراپ ڪنان سيادي شتاں پادرشتاں گران
 کيس ڪنان ھند ۽ چو سپاهاني شاتران
 گوشاں اڇ راستين پلو ۽ سنڪين تاگزان
 ديستاں يڪ مردم سرڀتگ چو ذرين تولگ ۽
 حونئ بيت يا ٽھڪي چہ ذراني ٽولگ ۽
 ڪاري نين ڪپتہ چو بزاں سڪين جھولگ ۽ گرڪنان
 نز يڪ ۽ شتاں چوڪہ دہ ڪدم ۽
 داتاں رڪھدار ۽ ڪوپگ ۽ راستين ۽ ڀہ چم

ملگی ڈیلوں چست کتگ برز ء یکلم
 ہکلی داتاں چوش کہ بنت چوگری اشکر ء
 چست نہ بوت ڈیلی کپتہ من شہی ہرپر ء
 تو جی کہنے یے گردتاں من چو جمبر ء
 بکھت برکشگ یا ملکمیت آورتگ ترا
 سر بیتگی می ء ؟ بیابدے راستیں چہبر ء
 گوں من گالایے یا درے تیرے ڈوبر ء
 مچ کتگ سس ء چکتگ بت ء
 گوشتہ چو، گریوان ء کنان زاری منت ء
 اوئے من باتاں، گوں وتی شمیم عادت ء
 چک شد یگنت ء چوالپ لوچ ء جان درا
 جن منی لوگ ء کپتہ یک رینڈین چادر ء
 تہار مگنت دنیا بمنی چماں ہرگوئر ء
 پہ مزدوری ء گوانگ جتاں چنت بردردر ء

چنت براں سیڈھ ۽ چکتاں پاڊ ۽ لتر ۽
 چنت براں نشان ٿھیکہ دارانی راہ سر ۽
 شتاں گوں ارساں سی ہزاری نیں موٹر
 چنت براں رپتاں حاکم ۽ پریں دپتر ۽
 ہرکہ چو بینگ ۽ جت من ۽ گلینت اچ وت ۽
 گپتہ چو شیتان ۽ من ۽ گژن ۽ شامت ۽
 چت من ۽ شیتان پہ وتی کار ۽ کھرمت ۽
 گپت منی ۽ ذری ۽ بدیں ہیل ۽ ہلت ۽
 شپ شپاں گرداں درپہ ڈزین نیت ۽
 لکھت من ۽ تیلانک داتگ نشتگاں جنگ
 پرک بد ۽ نیگ ۽ اچ منی پیم ۽ درشتگ
 برتہ چمانی لنگری دیدوکیں گیس ۽
 زانگ و ہوش ۽ پھرکتگ لاپ ۽ آپس ۽ جی شپانک!
 ندرائ پر تی بالاد ۽ جگین

بتیل کن او ورنا بشک بدیں کاران رپتکین
 پسوی داتاں گوں دل ء لہراں چپتگین
 روئے تو نادان گوں چشیں کاراں کپتگین
 لنگڑیں پتاری شپاں گردے تہار گیں
 گرکناں زند ء چو وتی لاش سوہتگیں
 رستر ء گرکی پہ شپاں شپگیراں جنے
 چو وتی پیمیں بزرگ ء واپراں پلے
 بیوسے گندے کیسگ ء پچانی زنے
 واہر جنوزان ء شکین ء آرتاں گوں برے
 بزرگ ء لوگ ء اچ پدا سولنگ ء جنے
 کاری ء دہکان ء جن ء پازداراں جنے
 یا منی پیمیں شوانگ ء میشان ء برے
 دراح تئی پیمیں لنگڑ ء لوچیں بندگوں
 پہ وتی ہیدو واہری ء کٹ ء زندگوں

دراه پریشانوں دولت ۽ پیچانی اسیر
 خون وریں گرگ نینت مئے سر ۽ امیر
 جوڑبنت اچ مئے واہریاں اتلس ۽ حریر
 آئی پوشنت ۽ مالگھڑ گردوں جان درا
 ماڑیاں نندنت موٹراں گردنت ماورا
 بزرگ ۽ واہرانی زنت انگت چادر ۽
 مزن لاپیں سیٹھ جو چٹیں زراگ
 زندگنت خونانی سر ۽ ہے پز دماکھ
 بیوس و اہراں ۽ گرت زر ۽ گوں کلاکھ
 روک کننت ماڑیگاں وتی کاپوری چراگھ
 دراه دزنت واجگ ۽ بوتار ۽ امیر
 دراه دزنت سیٹھ ۽ سلطان وزیر
 دراه دزنت سرتن سرحکاں مئے ورننت
 پہ چم ۽ مکر ۽ حیلگ ۽ مالاں مئے برنت

مانہ زانت کاروں آرمزن ٹھگ و ناشرننت
 منے شد ء لوچی ء علاج دزیگ ء نہ بیت
 نے پل ء لٹ ء زندگی آرام ء گزیت
 نے سیمن وش کوش دل ء کام ء گوں وزیت
 داگھ برپھل ء نئے دل ء بندوکاں چپت
 اے جہان کہنیں گوں وتی سلطان ء وزیر
 واجگ ء سیٹھ ء ناشریں بوتارو امیر
 وت سریں حاکم جابریں سردار ء گزیر
 موٹر ماڑی اتلس ء کمھواب ء حریر
 مسک ء باتار ء جنین وش بوئیں ہبیر
 بزگ ء واہر درپہ در پنڈوکیں پکیر
 استمان وابین شدت ء راہانی لکیر
 لنگر ء لوچ ء ناہپانی زمبھیر
 دولت ء زور ء گوں پل ء لٹ ء دار ء گیر

سرتن سرلوٹیت پروشگ ء بدلینگ شتاب
 کورکنگ لوٹیت گوشستگین روچانی حساب
 بندکنگ لوٹیت کسمت ء تقدیر ء کتاب
 منے وتن باگین چبر ء سر لوٹیت انقلاب
 کار بکن ورنا! دیر نہ انت بر نکھشوکیں تیاب
 زیترا ء گندے کیچگ ء کوہانی زراب
 دزی ء یل دے چومنی ڈونڈ واریں گراب
 بے بہا زند ء چو مکن بدنام ء کھراب
 من پڑ ء درکپ دلجمیں زند ء سرمتاب
 عزت ء نان دلجمی دنہتنت انقلاب
 دشمان گار ء آدمی کن انت انقلاب

بلوچ پہوال

اے پٹ ءُ میداں منی
 دشت ءُ گیاہاں منی
 سبزل ءُ ریہاں منی
 کوہ ءُ بیاباں منی
 کیچگ ءُ داماں منی
 من وتن ءُ بادشاہ

اشتر بگدوسی ءُ
 مہیلے پلین سر ءُ
 باری کناں من چدا
 ہر چہ روان ہر کجا
 روچے ادا ، شپ ادا

من وٲن ء بادشاہ
 ہر جہ دل ء مئیل بیت
 سبزگ ء یا ستیل بیت
 نشہ منی کئیل بیت
 شیر ء شکر کئیل بیت
 گم چہ دل ء بہیئیل بیت
 من وٲن ء بادشاہ

کھچگ ء مسکین ڈگار
 سبزگ ء نود ء بہار
 ہور ء گرند ء توار
 چرگ ء ستیل شکار
 روگن ء شیر ء الار
 من وٲن ء بادشاہ

واپڻن دلاڻ بست ڪنت
 دڙمن ادا سست ڪنت
 بد نه ادا رست ڪنت
 ڪس نه من ۽ جست ڪنت
 هر ڪه منا درست ڪنت
 من وٽن ۽ بادشاهه

حنجر ۽ سبزيون سگار
 توپڪ ۽ پليون ڪتار
 باڻ گون بديگان دچار
 حملو براڻ چو مزار
 زنده نه روت نابڪار
 من وٽن ۽ بادشاهه

من وتی میر ء امیر
من وتی خان ء وزیر
تینگیں منی دستگیر
تو پک انت پیرانی پیر
زندہ باتے نصیر
من وتن ء بادشاہ

پلنگ کوہی

پلنگ کوہی! پلنگ کوہی!
 ورے پرچے پہ سرگوہی
 ترا تئی کوہ سرء دروہی
 بیاں گوں من دے گالا

تئی کوہانی من سستی
 کناں جستے ترا بیلی
 پچے چو بیتگے ویتی
 کجام گپتگ ترا پالء

تئی رنگ ء تئی دروشم
 تئی گٹ ء گر ء سرشم

تہہ ء کھورانی تئی کاشم
 ہما ڈولنت برحال ء
 تئی سراپ ء شپ ء کیکار
 تئی نیش ء دینس کاٹار
 تئی بند ء تئی کوہسار
 ہماننت برزتاں جال ء

تئی گوش تئی چماں
 تئی پونز ء نہ بیبے ماں
 ہماننت چلتن ء شاشان
 کجائے تو بلے لالا!

ہماگٹ نینت بے راہیں
 ہما کوہ دیم پیچ ء پرائیں
 ہما پاچن مزن شاہیں

چرنت گوں آسی میں مال ء
 بلے تو گزنگیں لاپ ء
 کنے مان چمگ ء آپ ء
 کپے ایر گڈاں پیتاپ ء
 دوئیں چم نز ء سرجھال ء
 ورے یات مریر مردار
 چو دزیر توگگ ء پیتار
 شپاں لینڈے کپے بے سار
 وتی جند ء چہ بے خیال ء

نہ گندے دژمن ء دروباں
 مزاری برتی کوہاں
 تچنت روبا ڈل ء جوہاں
 چوڈنگ ء دریر حلال ء

بگوش بیلی حبر چون انت
 تراچے ہلتے گون انت
 تئی دل ترکتگ پون انت
 چہ روبا کیتگے ٹھال ء

بیا گالاں منی گون کن
 دل ء سر دو سر ء ہوش کن
 دو سے جام پد مپد نوش کن
 چہ بیل ء کیمہویں گال ء
 ترا رنج ء مرز چی نے
 وتی حال ء ترا سئی نے
 نزانیکار ساسی ء جی نے
 پمیش بیت داشت چو مال ء

بزائے تو اگس دلبر
 مزار ء چہ نہیے کمتر
 نہ انت تو لگ تئی ہمسر
 نہ گرک گوں روبا دلال ء

تئی سبر ء تئی توکل
 تئی دور ء تئی ہکل
 اجل پہ گچگیں بزگل
 رسیت چو شینگیں استال ء

تئی کوہ دپ رہیں کوٹ انت
 گیاہیں دشتش باہوٹ انت
 ترا ابر سگ ء لوٹنت
 چو باہوٹ دار ء لچپال ء
 بلئے بیلی چہ بے پھمی

تو حیران بیتگے وہی
 چہ دزیں تولگاں سراہی
 کپوکے چو کہ ابدال ء
 بیا، پادا، دل ء جم کن
 چہ برزیں تپہراں شم کن
 درج ء دار ء وتی سم کن
 بزیر دیر گمبزیں چال ء

اے مم ء تولگ ء روبا
 نما ننت تن دگہ سہب ء
 کنت کل یکدم ء توبا
 تی چہ کوہ سر ء مال ء

مہ وسپ نیں چرتہ باری
 سر ء اتلگ تی واری

جہان تئی نیمگ ء چاری
 کہ کد پروشے تو دلال ء
 نصیر ء گوں تو انت گپتار
 او کوہانی گہیں مردوار
 وت ء او بے سما پجار
 لہتے کمتر چہ یک سیال ء

نوشکے ۱۹ جنوری ۱۹۶۱

سمند لالین

پریری من چہ بازار ء
 سمند ء گپتہ واگ ء را
 پہ ترہڈ ء دور ء ہلکار ء
 سر ء شورینتہ راہور ء
 سروں چومست ء بے سار ء
 بگپتگ دیر سریں تار ء
 سمند شریں تو بے کار ء
 جنے لہڈ ء گوں ہرچار ء
 نہ چاریت نین کسے سوار ء
 سمند تئی دور ء درک ء را
 نہ چارنت ریل ء شیکار ء
 تچوکیں لاری ء کار ء

زر ء لوہیں گراب ء را
 نہ چیراپی شتاب کار ء
 مشین بالی ء کاب ء را
 مساپر زیر ء بمگوار ء
 جہان ء برتہ ہوش ء را
 ارس ء سوب ء استار ء
 کمال انت آدمی ء را
 کمند دور داتہ ماہ ء را
 کتگ بے شک ء تکرار ء
 ہناسیر کبزگ ء کار ء
 ارس ء راج ء سرکار ء
 گھریہانی گھیں یار ء
 من دنیا ء کتگ سہرا
 ارس ء سوب ء استار ء

سیاہ تپ گپتہ زردار ء
 پلوکیں ٹھگ ء سیتوار ء
 وتی کٹ ء پہ ہلگار ء
 چہ ہپت زر اتکہ ایپار ء
 پہ زاہر چو دلی یار ء
 پہ باتن کوش ء لٹمار ء
 مروچی کپتہ بے سار ء
 دل ء تاب وارت چوسیا ہمار ء
 چو جوگی سہب ء استار ء
 نہ دتنان اشتہ نئے زہر ء
 سمند شریں مسی کہر ء
 منی دراجیں چہ گپتار ء
 بتر ہڈ من دشت ء کوہسار ء
 کنوں سم ما وتی وار ء

مکابل بوں گوں بوتار ء

پل ء لٹانی سرکار ء

نصیر بے شک ء تکرار ء

نہ پرورشیت کول ء اکرار ء

نوشکے ۲۱ دسمبر ۱۹۵۷

منی میمش

منی میمش پلین
چہ رنگ ء ایلین

چرے کاہ بہلاں
چہ جر ء پلالان

دے تاجہ شیران
کننے پر ہیران

وروں سہب ء شام ء
گس ء گس تمام ء

وروں دوگ ء بستگ
پنیر پونچ ء نیمگ

تئی شطکیں کڑ

کنوں مانی پلڑ

اجب تائی وش انت

چو حلوائی چس انت

چہ سنبار ءِ بیچ ءِ

دے سیر مچ ءِ

چہ روگن، جنکان

کن انت پر زکان

تئی پشم ءِ نرمن

گوپنت شال گرین

دینت جلگ ءِ ریس

گوپنت کبل ءِ کیس

دگہ باز اچ ایشان
دے پوشش ء نان

بلوچ ء دل اڈی
توے مال ء مڈی

نوشکے ۵ جنوری ۱۹۵۸

پلنگ

بیا بیا منی کوہانی جگر واریں پلنگ
 دیر گندء مزن گوانزء سبک پاد ء کشنگ
 مرچی تو کجا وپنگ ء جم موتلگے
 کوہان ء تئی زرتگ انت روبا پہ چلنگ

پادا، تئی مالا ء چہ کوہاں درکت
 اچ کہنی ء اچ چمگ ء جوہان درکت
 اچ کچر ء اچ ملپد ء اچ ڈن ء سراں
 تئی کوہی گرانڈاں ء دروہاں درکت

پادا او کہستان ء شکاری امام
 شپگرد ء سبک گوش ء مزن پہم ء سراہم
 چرنت تئی کوہانی تہہ ء تولگ ء مم
 چو واجگ ء بوتار ء چٹک سہب تن شام

تو چو نہتے او منی کوبانی گھراز
 تئی پشت ءِ سرءِ یکے بکنت دست دراز
 چوں بوت کہ بستنت تئی دست ءِ پاداں
 گوشاں نہ سرینتے ءِ نہ کشت آواز

ترساں کہ تئی خون بدل بیتہ پہ آپ
 اچ کپتگیں ڈونڈاں تہ وتی پرکتہ لاپ
 گوں تولگ ءِ پتاراں وت ءِ کرتہ شریک
 پشکپتہ تئی رنگ ءِ شگ گنیرت ءِ آپ

پادا تو وتی پنجگ ءِ نیشان ءِ بچار
 کوبانی وتی گٹ ءِ ہشیشان ءِ بچار
 اے تولگ ءِ ممان کہ ترا کرتہ اسیر
 چمان ءِ پہ وت گچ ءِ ہم ایشان ءِ بچار

روبا یاں ترا گوشتہ توئے کم ء کلیل
 گپتہ تئی دل ء مندر ء پریبانی دلیل
 پشگ کہ پہ لکھاں بہ بیت یا پہ کروڑ
 ہم سنگ نہ بیت ہرچی بہ بنت گوں یک پیل

ہر یک وتی نسل ء گوں بہ بیت گیش کہ کم
 ہر یک وتی اند ء وتی حاک ء دلم
 کسے ء چشیں حک نہ دنیگ بیته نہ بیت
 تہداد ء بازی ء پتی بارت الم

کوبانی توئے واجہ تئی مٹ نہ انت
 ہنکین تئی پشانی کس ء کٹ نہ انت
 مرچی کہ اگن تولگ ء مم ء روبا
 لوٹنت تئی ہند ء تئی ہما سٹ نہ انت

جہ جن تو پدا کوہسرء گٹانی سرء
گھران کمند کنان ء ہلٹانی سرء
کوہانی وتی پانگ ء وت واجہ بہ بیت
زندگ نہ بہ بے سوتگیں پٹانی سرء

اے تولگ وروبا کہ ادا چہ پہ چلنت
ہرکور ء تہہ ء لائختہ پہ لٹ ء پلنت
گرپاد نہیا اے لچوزیں چم جہل
اے کوہ ء تلاران ء بزاں اچ تو پلنت

آروچ شت انت کس تی کوہان ء نہ زرت
بیا حتمین تن ادا گڑنگی وتن ء مرت
نین گشتہ جہان دیر نہ انت ماہ چہ زمین
تی بندگ ء روبا ء ہمیش توکل کرت

گرک ءِ روبا

روچے من جھالو ءِ ڈل ءِ
 تریشٹے چہ سیائیں بزگل ءِ
 تنیل کپتہ من کور ءِ ت ءِ
 گشت ءِ پلیناگہت ہلہل ءِ

گرکے چہ گزن ءِ چم تہار
 گشت ٹاپرینا پہ شکار
 ناگاہ چہ کر ءِ یک کنار
 گوشائی کپت تریشٹ ءِ توار

وش بوت دل ءِ آپ دات دپی
 سیر لاپ وسپاں امشی

پاد درپشے بیتہ شپ شپی
چک پروشت پدا، راست ء چپی

پیریں نرومبے ء بنات
روباے لینڈنیاں درات
وش وش سلامی دوری دات
گوشتی! او نرشیر ء برات

پمن درا تو چو بہ بے
اچ اے ڈہ ء گرکاں نہیے
پہ تریشتر ء دلمانگے
گند کہ نوں چات ء کپے

سوچے دیاں شیر بھیم ترا
درکن کبک ء اچ سر ء
بیڑ ء مبر پہ تریشتر ء
ہزکن مرو آئی گوئر ء

اے بزرگانی واجہکار
 میریں بلوچ انت وت مزار
 نہلینت پرے کوہ ء ڈگھار
 گرک ء پلنگاں پہ شکار

شپ گوں بلوچ تیر نہ بیت
 رند چہ بلوچ چیر نہ بیت
 چچ ڈکے ء بہ بیر نہ بیت

ناداں مسی! کن باور ء
 ہوش ء بکن کنگیں سر ء
 ز چہ بلوچ ء تریشتر ء
 نیلنت بلوچ، زندگ ترا

گرک ء بگوشته او گنوک
 گوں من کنئے ڈری ء ٹوک
 من شنگ باں مسل گروک
 زیرانی اچ چمانی توک

گنداں بلوچ ء چون کنت
 گوں من شنگ ء گوں کنت
 یا جنت من ء دپ خون کنت
 کار ء ویت پہ شون کنت

اے تریشترے تنیل کپتگیں
 اچ بزگل ء دررپتگیں
 گارنت شوانگ وپتگیں
 نہنیاں شکار دست کپتگیں

روبائی گوشت! اوشنہار
 اشتاپ مکن پاداں بدار
 نزدیک ء دیر ء شر بچار
 گند کہ نوان وت بے شکار

گرگ ء ندات ہیجی جواب
 جر ء چه پشت ء کرتہ تاب
 سست چو سبک بالیں وکاب
 پہ تریشتر ء شت پہ زراب

شیکارتگ تیرے گور ء
 گر یہی سپت گوں ڈہڈر ء
 گرگ کپتگ جو من سر ء
 سک ات دپی من ڈوہبر ء

پشت کرت بلوچ گوں تریشتر ء
 روبا شنگ گرک ء سر ء
 نادان! نہ گوشتاں من ترا
 ہرچہ بلوچ ء تریشتر ء

آسان نہ انت تریشتر ء برگ
 مالا بلوچانی ورگ
 گندا! ڈوہبرت کپنت درگ
 حاکان من کڈنت تئی سرگ

نادان ہما انت کنت خیال
 گوں زلم ء زور ء کیل ء کال
 موک ء ملام ء مندور ء چال
 برت بیت بلوچ ء ملک مال
 ایش ء نہ زاننت ہر جسی

شاہین نہ انت پہ، کرگسی
کنگیں بلوچ پہ دوسری
حکم ء نہ منیت ہر کسی

دریت گرکانی جگر
بریت مزارانی سگھر
پروشیت پلنگانی گگر
ملک ء نہ دنت پہ سہور ء زر

کنت دژمنان ء حیرت ء آرت
گرین دلان ء کنت سارت
مال ء بلوچ ء کس نہ وارت
ملک ء بلوچ ء کس نہ بارت

سرشون:

- ۱- میر شیر محمد مری ۱۹۷۰، بلوچی کہنیں شاعری، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- ۲- غفور شاد، ۲۰۰۴، بلوچی کلاسیکل شاعری، بلوچستان اکیڈمی، تربت
- ۳- میر گل نصیر، بلوچستان کی کہانی شاعروں کی زبانی، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- ۴- میر گل خان نصیر، تیرگال کاریت، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- ۵- میر محمد زبیرانی، رپتگیں لال دومی، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- ۶- محمد حیات مری، گاریں گوہر، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ

مال ۽ دولتانی نادراہی

تیسری :

اے میس، بز ۽ دگہ مال ۽ دولتانی سلیس نادراہی انت کہ یک جراثیمے
 دروشم ۽ ودی بیت ۽ دلگوش گورنہ کنگ ۽ سوب ۽ بنی آدم ہم ایشی ۽ آماچ بوت کنت
 ایشی ۽ پرئی، لہی ۽ ٹخ ہم گوشگ بیت۔ اے ہورانی موسم ۽ پد پد بیت۔ تیزیں تپ
 ، ملوری، گوشانی جہل کپگ، دنان کرٹک، زوت ڈگار ۽ کپگ ۽ لرزگ، ہدوناکي ۽
 ترگ ۽ وہدے مس ۽ رتخ ۽ خون آگہ ۽ اے نادراہی ۽ نشان انت۔

مرک ۽ پد سہہ دار ۽ پدام بیت خون ۽ رنگ سیاہ بیت ۽ قدرتی وڑ ۽ درائیں
 ٹنگاں چہ (Orifien) خون رچگ بنا بیت۔ اے یک سلیس نادراہی انت کہ مال
 ۽ دولتان ۽ زوت آماچ کنت پمشکہ اے نادراہی نشان پد بوگہ ۽ گوں زوت
 مال ۽ دولتانی درمان جاہ ۽ ربط ۽ رتخ المی انت مرگ ۽ پد اے نادراہی آماچیں سہہ
 دارانی جون ۽ شش فٹ جہلیں کڈ ۽ دور دمیگ ۽ کڈ ۽ بند کنگ بہ بیت۔

ریخ:

اے ہمیشہ بزانہ ایک سلیس نادر اہی انت اے زمستان ۽ گڈ سر ۽ بہار گاہ ۽ بنا بوہگ ۽ گوں پدر بیت اے نادر اہی ۽ جراثیمیش ۽ بزانہ روتینک ۽ ودان ۽ زہریں مواد ودی کنت کہ اے سہہ دارانی نادر اہی ۽ مرگ ۽ سوب جوڑ بنت۔

تپ، لرزگ، ہڑبانی ٹک ٹک، پدامی، باد ۽ مرگ ۽ پیش حونی ریح اے نادر اہی ۽ نشان انت۔ مرگ ۽ پدر روتینکانی سوزش، لاپ ۽ حون کنٹک ۽ جگر ۽ دانگ پدر بنت۔ اے نادر اہی ۽ نشان پدر بوہگ ۽ گوں نزیکیں مال ۽ دوتانی درمان جاہ، دگی زانت کار ۽ گوں ربط ریح کنگ بہ بیت بہار گاہ ۽ بنا بوہگ ۽ گوں رکینگی ٹک بنا نیگ بہ بیت ۽ مال ۽ کچر اں برگ ۽ پیش حشکیں ریم یا پگ وارنگ بہ بیت۔

بزمرگ پلور نمونیا:

اے ہم سلیس نادر اہی انت گیشتری ۽ زمستان ۽ موسم ۽ بیت اے نادر اہی بزگلانی مرگ ۽ سوب جوڑ بیت۔ اے نادر اہی ۽ سہہ دار ۽ کلگ بیت ۽ چہ پونز ۽ آپ رچیت۔ درد ۽ دور ۽ سوب ۽ سہہ دار کو کار کنت۔ تپ گیش بیت ۽ نمونیا ۽ نشانی پدر بنت۔

مرگ ۽ پد سہہ دار ۽ سینگ ۽ آپ بیت۔ پھپانی پدامی پدر بیت اے نادر اہی ۽ نشان پدر بوہگ ۽ نزمیں درمان جاہ ۽ یا زانتکار ۽ گوں زوت ۽ ربط کنگ بہ بیت چیا کہ تعلق داریں درمان ۽ زوت رسگ تاوان ۽ کم کنت۔

گرمپ / پٹھ :

اے میش ۽ سلیس نادراہی انت ایشی ۽ قوے زڑے کومی گرویک ۽ چرگئی
ہم گوشگ بیت اے یک جوچک ۽ سوب ۽ ہرج عمرے میشاں بیت۔ تیزیں
تپ، بدن ۽ سرانشان درا آہگ ہے دانگ یا نشان بدن ۽ تہا ہم تالان بوہگ ۽
گوں ساہ زورگ ۽ ہم اڑاند ودی کنت۔ سہہ چرگ ۽ ورگ یلہ دات۔ اے ہم
یک سلیس نادراہی انت۔ درمان ہم پائیدگ نہ دنت بلئے دانگ آنی ہلاس بوہگ
۽ پد جوچک کشی درمان کار انت۔ کلاں چہ شتر ہمیش انت کہ گرمپ ۽ گردار ۽ پہ
رکینگی ٹک و ہدے سرا سہہ دار ۽ راجنگ بہ بیت۔

چھاڑی :

اے میش ۽ بزگل، گوک آنی نادراہی انت بلئے اے باز کم مرگ ۽ سوب
جوڑ بیت۔ بلئے اے نادراہی سہہ دار ۽ شیر دیگ ۽ سنج ۽ کم کنت۔ اے نادراہی ۽
راکراب لکنگ۔ چھارو ۽ مہارو ہم گوشگ بیت اے نادراہی گیشتر ۽ گندیم ۽ رون
۽ روچان بیت۔

نادراہی ۽ بن ۽ تپ بیت ۽ سیمی روچ ۽ دپ ۽ پونز ۽ پاد دانگ پدربنت
آپ ۽ گوں پریں دانگ گیشتری ۽ زبان ۽ بزریں جاگہہ ۽ پاد ۽ کھر ۽ برز ۽
ہمودا بنت گوک ۽ گودان ۽ سرا ہم پدربیت اے نادراہی ورگ ۽ چرگ سرا اثر
دور دنت۔

: بیو :

مال ۽ دولتانی سراباد ۽ ارش ۽ گوشگ ایشی ۽ سوب ۽ سہمہ دار ۽ ٹانگ
 آماچ بنت سہ داراوشات نہ کنت۔ اے نادراہی اُشتران ۽ نہ بیت اے نادراہی ۽
 راکوہی شوک ۽ مرگ ہم گوشنت امرس ۽ تاک دگہ بوچھانی دوت دیگ ۽ لہتیں
 درمان وارینگ ۽ گوں سہمہ دارشر بیت۔

: برگارہ :

اے بزگل ۽ میہڑ ۽ نادراہی انت اے گیشتر ۽ بہارگاہ ۽ موسم ۽ بیت اے
 نادراہی سہمہ داراں ۽ نوک ترک کرتگیں ریم ورگ ۽ سوب ۽ بیت۔ پیش سر ۽ مال
 ۽ دولت آں ۽ خماری بیت پدا جھولوگیرت ۽ آپ ورگ ۽ گوں لاپ پدام زوریت
 پدا ساہ زورگ نہ بیت، یک ۽ دو سہت ۽ دپ ہم پدام زوریت۔ دپ ۽ چہ گج
 درکیت مالدار اے نادراہی ۽ وہد ۽ وتی سہمہ داراں آپ نہ دینت بلکیں ترپشیں چیز
 وارینت پدامی ۽ گیس ۽ ہلاسی ۽ درمان دینت تنکہ ریخگ ۽ گوں نادراہی ہلاسی بہ
 بیت اگاں تا سے سے روج ۽ سہمہ دارشر بوت تو گڈا پچ ترس نہ بیت۔ اے
 نادراہی ۽ یک دروشمہ ۽ راریکو، ریخو ۽ ریخو ہم گوشنت۔

: برہ / برتگ :

مال ۽ دولتانی تپ انت کہ آئی ۽ سہمہ دار چہ گوہر ۽ لرزایت اے تپ ۽
 وہد ۽ سہ دار سراگد ۽ پچ ایرکنگ ۽ آئی ۽ نزیک ۽ آج روک کن انت مہری ۽ بز ۽

چچ وڑیں درمان نہ کنگ بیت آئی ء سر ارش بوگ ء گوں ہلار کنگ بیت۔ آئی ء
جغورگ نہ بیت۔

تمبہ :

مال ء دلوتانی معدہ بزاں لاپ ء نادراہی انت کہ نوک رستگیں گاہ ء بوچھ
ورگ ء سوب ء بیت۔ لاپ پدام بیت دپ ء سہر رنگیں آپ روان بیت۔ سہہ دار
ورگ ء چرگ ء یلہ کن انت ہندی وڑ ء پدامی ء ہلاس ء بوجھ وارینگ بیت
ترشپیں درمان وارینگ ء دانچک توم آپ ء مان کنگ ء وارینگ بیت۔ سہہ
دار ء راگزنگ ایر کنگ بیت۔ تادو سے روچ ء پدمرک ء گمان ہلاس بیت۔

ٹک :

اے میش گل ء نادراہی انت ہدونا کی ء ارش کنت ء دوچار سہت ء سہہ
دار مریت و ہدے ہلار کنگ ء موہ ہم دست نہ کپیت۔ اے بشام ء ماہ ء بیت۔
بلوچ مالدار اے نادراہی ء رکینگ ء وتی سہہ داراں بشام ء پیش اشرے
پوست ء دوت دینت گوشنت ہمے سوب ء سہہ دار چہ اے نادراہی ء رکینگ
بنت تادومی بشام ء اے نادراہی ء آماج نہ بیت

جگر کرم :

اے ڈکال ء و ہدانی نادراہی انت و ہدے کہ ہور کم بنت گڈا اے نادراہی
لگیت۔ سہہ دار ء جگر ء ٹپ بنت آہانی توکا آپ پر بیت ہمے سوب ء جگر ء کرم

ودی بنت - اے نادراہی ہما و ہدء پدربیت کہ و ہدے سہمہ دارسرجمی ء ایشی آماج
بیت ء مرک ء نزیک ء سربیت -

چھالی:

اے بزگل ء نادراہی انت بزء چہ گیش پس ء آماج کنت - آماج بوہگ
ء پدسہدار ء گردن سک بیت گٹ بندبنت و رگ ء چرگ ہلاس بیت ء آئی ء
زندگ بوہگ ء امیت ہلاس بنت -

چکہ:

اُشتر ء سرارش کنوکیں نادراہی انت - ایشی سوب ء اُشتر پاد ء رگانی کنڈھ
کنیت ء داگ دنیگ ء گوں ہلاس بیت -

ڈکھ:

اے میش ء بزگل ء نادراہی انت گیشتری ء بزگلانی سرارش کنت سے
روح ء بگرتاں دہ روح ء سہمہ دارمریت - اگاں سے روح ء ایشی ء درمان کنگ
بوت گڈاسہمہ دارپس نہ کپیت ایشی ء اولی نشانی پس ء لاپ رچگ انت بلتے پدا
آئی توکا حون ہوار بوہگ انت -

سراب:

اے گوکانی نادراہی انت ایشی ء نشانی بزمرگ ء نادراہی ء وڑ ء انت بلتے
بزمرگ ء وڑ ء سہمہ دارزوت نہ مریت - نادراہی تا پانزدہ بیست روح جلیت -

درمان ء گوں ایشی ء علاج بوت کنت۔ اولی ہفتنگ ء منگلی بوجھ ء دوت دینگ
یت ہے وڑ ء دگہ بوجھانی دودہم دینت۔

سسرپہ:

اے اُشترانی نادرہی انت اے الرجی وڑیں نادرہی انت کہ اُشتر ء
نگلیگ کنت وار وار سسر ء پاد ء زوردنت لہتیں سہتانی پد پونز ء چم ء آپ کیت پدا
دپ ء آپ رچیت سہہ دار ء سینگ ء گٹ بند بیت ء ہدونا کی ء مریت۔

سسرگیر:

اے سہہ دارانی کلگ انت سہہ دار ء کموکیں کلگ ء گوں اے
نادرہی پدربیت شپ بوگ ء گوں گیشتر بیت یک دوشپانی توکا ودیت یک
حاصیں موادے گٹ ء کپگ ء گوں سہہ دار ء سینگ توار در نہ کپیت ساہ
زورگ ء اڑاند بیت۔

سمنگ:

سمنگ مال ء دلوتانی نیام ء یک مکسکے ء نام انت کہ آں پونز ء راہ ء
توکا روت ء آئی پشانک گربیت چم ء پونز ء آپ درکیت ء کلگ بیت۔ اے
نادرہی زگریں روگن ء گڈا کو ء ہور کنت ء درمان ٹہینت مکسکے نام ء سوب ء
ایشی ء نام سمنگ بوتگ۔

سینا پاد:

اے یک سلیں نادراہی انت ناسور ہم گوشگ بیت - سہہ دار ء سینگ ء
پاد ء پدر بیت آئی نرور کنت سینگ بند بیت ء پادانی سراوشنات نہ کنت -

کام:

اے لاگ ء اسپانی ء زبان ء نادراہی انت ایشی ء سوب ء زبان ء یک
رگ ء زہر بیت سہہ دارورگ ء چرگ ء چہ پیش کپیت - ہے رگ ء چہ زہریں
چیز درکنگ ء آئی ء واد جنگ بیت سہہ دار سے روج ء جوڑ بیت -

کش:

اے میش گل ء پوست ء نادراہی انت ایشی ء پوست ء پڑم ایر کپیت بالچر
ء وڑ ء ہند ہند ء نشان بنت اگد اتا ماہ ء درمان نہ بوتہ گڑا اے نادراہی پوست ء چہ
گوڑدہ ء روت - ہے سہہ دار ء گوڑدور کیں مردم ہم الرجی ء نادراہی ء آماج بنت -

نوکل:

نوکل سہہ دارانی نادراہی انت - سہہ دار ء سر ء گہر بیت - ٹانگ
لرزنٹ ء جگگ بنا کنت ہے وڑ ء نادر ہای ودان ء روت سہہ دار ء سینگ بند
بنت - دم بند بوہگ ء سوب ء چھال دنیگ بنا کنت - سر ء دیوال یا دار ء جنت -
درمان ء پہ سہب ء شپ ء پا زگیں پیگ دپ ء مان کنت - سنہالو ء توم، پن ء
زگریں روگن ء ہورکنگ ء وارینگ بیت -

درکوک:

سہہ دارانی نادراہی انت ایشی گوں سہہ دار چھال دینگ بنا کنت -
 سرچریت، سرء ڈگارء سرا جنت - چمانی روژنائی کم بیت ء نیل بنت نادراہی
 ارش سہہ دارء کوشیت -

سرگین:

اے اسپ ء ہریاسیں وڑء لڈ ء بارے سہہ دارء نادراہی انت - ایشی ء
 سہہ دارانی پشانک ہم گوشنت -

گرگ:

اے نادراہی ء سوب ء مال ء دلوتانی گٹ ہراب بیت - اے زوت
 پھچانی سرا اثر دور دنت پدا تیوگیں جان سرا اثر کنت - اشتر ابید تیوگیں سہہ دارانی
 سرا اثر کنت - بازیں کاہ ء بوچ ایشی درمان ء کامر بیت - گشتر توت ء پن آنی
 رس وارینت بیت -

گولڈ بند:

اے اشترانی نادراہی انت - ایشی ء ارش گوں سہہ دارء سینگ ء خرخرء
 توار کیت - گٹ بند بیت - سہہ دار دردء سوب ء توار کشیت اے سلیں نادراہی ء
 درمان باز کم انت -

مال پٹہ:

اے نادراہی ء چچک ہم گوشنت - بلوچ اے نادراہی ء درمان تمباک ،
چونا، گوکرت ، ء زہریں تیل ء ہوار کنانان کنت -

مچ:

اے اشترانی نادراہی انت - یک حاصیں وڑے ء اشتر ء لاپ ہراب
بیت - لاپ پدام زریت - جان ء سرا صدانی کساس ء دانگ درکپنت بلوچ
بازیں کاہ ء بوچانی کمک ء درمان ء جوڑکن انت - مرگ ء پشک ء کریلد ء آپ
ہور کنت انت ء دینت تا دو ماہ ء ہشتر ء درمان کنت اگاں نادراہی برجاہ بیت
گڑا اشتر مریت یا آئی ء کشت ء گوژد ء ورنٹ -

میش رنج:

اے میشل گل ء نادراہی انت ایشی ء ٹی بی ہم گوشنت میشل ء کلگ بیت
سینگ تنگ بنت ساہ زورگ ء تکلیف بیت - زمستان ء اے نادراہی سہہ دار ء باز
گپیت - ایشی ہم درمانی نیست -

گالبند

<u>انگریزی</u>	<u>بلوچی</u>
Water reservior	آپ انبار
Water mark Lecorhe	آپ پد/آپ آہگ
Whirpool	آپ تر
Way of water	آپ راہ
Whirlpool	آپ راہ
Mirage	آپ ریپ
Whirlpool	آپ شیشتان
Pregnant cattle, Pregnancy	آپس، آپسی
Nature	آمیگ
Stable	آہر
Feeding pen	آہد

Young deer	آہلو
Deer	آہو/آہوگ
Remaining fodder eaten by cattle	آلوڑ/آہوڑ، آلوڑ
Nature	ابرم
Horse	اڀس
Horse Race	اڀس تاڀچي
Horse rider	اڀس سوار
Bridle	اتام
Spuirel	ادرڪ/ادرڪ
Milliet	ارزن
Horse	اسڀ
Horse raide	اسڀ تاڀچي
Mules	استرا/استل
Lucern	اسڀست

Welborn	اسپل
Camel	اشتر، اُشتر
Camel herder	اشتری
Voice of dog	الگاش
Weaning time of dog	الاسه/الالو
A peer of sheares	امرین/امبرین
Joint	انام
Drought	اند
Pond	اوٹگ
Vice of wolfs	اولاسگ
Milliet	باجری
Small bag	باچکہ
Load	بار
Loaded	باربوہگ
To load up	بارکنگ

To carry	بارکشگ
Thin / Lank	بارگ
Sitflast	بارگین
Belcharm	باکارگ
Cushion	بالشت
Locust	بالی مدگ
Voice of cattle	بانسک
Gipsy	بانڈ
Mud	بچانک
Male young calf weaned	بچرٹ
Goat	بز
Flock of goat	بزگل / بزگلگ
Abces	بُزکی
Enterotakimea	برگاہ
Caprine contegeais plearo penmaine	بزمِ رگ

Scapula	بر دست
Shoulder grinddle of goat which is read to bring news and patell event	بر دست
Curd	بستگ
Lappet	بش
Spontaneous grass	بشر
Horses mance	بکش
Animal that digs up grave	بکشوشگ
To sink	بگ
Herd of camel	بگ
Two humped camel	بگدو
Camel man	بگجت
Wild cat	بگور
Horse(with black point)	بور
Horse race	بورتاچی

Horse rider	بورتاج
A bullak sake made of wool or goat Hair	بورو
Bleat (goat)	بورتيا
Dislocation	بوگء در آهگ
Menure	بھانڑ
Bleat (goat)	بھرگ
Weaned cow	بھرو
Filly	بھان
Monkey	بھوہی
Monkey	بھولو
Zagory	بھنسی
Dog	بھنگ
Honey	بھنگ
Barren	بے آف

Tail cropped(animal)	بے لٹک
Fattened sheep or goat	پابندی
Path way	پادکشک
Bex,he goat,hilly goat	پاچن
Wild goat,he goat	پاشن
Flock of wild goat	پاشگل
Flock of wild goat	پاغل
Track	پد
To trace	پدگرگ
Tracker	پدگر/پدگیر
The dung of goat	پدوم
Young female camel/cattle	پرآف/ایرآپ
Cast about lanna	پردوچا
Came here(to a herd for camel)	پرشو

To drink(camel)	پرو پرو
Fat	پزور
Fatten	پرزوری
wool(sheep,camel)	پشیم / پشم
Kitten,Cat	پشی
Bleat(sheep)	پگ / پکنگ
Bleat(sheep)	پکھتا
Frog	پگل
Female lamb weaned	پلاٹ
Leapord	پلنگ
Bleat goat	پلنیک
Clon,claw	پنچک
Toe	پنچ
Cheese	پنیر
Chaf	پوگ / پوغ

Goat dropings	پومڑ
Barren (cow / bufallow)	پنڈر / پھنڈر
Shepherd	پہوال
Squeak	پسلک
Dead before slaughter	پشکارچ
Pneumonia	پھپھو
A sheep / goat for Sacrifice at shrine	پیرائی
Elephant	پیل
Elephant keeper	پیلیان
Rhinocros	پیل پروش
cushen (camel)	تاہرو
A swift horse	تازی
Nose bag (horse)	تبر، توبرہ
Stable	تبیلہ

Watreing place of flocks	تر/ترڑ
Whirlpool	تراب
Made young goat weaned	تروشتر
Cattle tax	ترنی
Camel 3 to 4 years old	تہربیا
Girth	تنگ
Gorge	تنک
Pond	تلاپ
Rock	تلار
Pond	تلاوگ
Wonton	تلڑ
Bag	تورگ
Jackal	تولگ/تولغ
A ripe provided in nose to which sheep or goat are tetherd	ٹانڈ

Lazy donkey	ٹٹو
Wean	ٹکرینگ
Alp	ٹل
Bell	ٹلو
A small flock of sheep/goat	ٹولار
Gazzle	ٹیلٹل
Toddler	ٹیسہر
Twin	جاڑ
Case, udder and teat case	جالگ
Camal man	جت
Pair	جتک
Aged camel	جٹ
Young camel	جڑوک
Vaginal iching	جان کچ
Blanket	جل

To train horse	جلوان
Mound	جمپ/جمپگ
Vulture	جونوار
Canal	جوه/جو
Scard	جہلگ
Pasture	جیز
Well	چاپ
Qaudruped	چارپاد
Grazing	چارینگ
Grazer	چارینوک
Foot and mault	چارو، چالرو
Desurea	چروکی
Rope	چٹ
Shearing of goat, sheep	چن
Shearer	چینی

To suck	چونسگ
Camel from 6 to 7 years	چار دنتانی
Sheep, goat generally paid to head men to tribal man	خاف
Brand mark	داگ / داغ
Branded	داگ بندگ
To bite	دروش
cut on goat / sheep ear as distinguish mark	دروشی
Precipice	درنگ
Tail	دمب
Two year old camel	دوپژم
Curd milk	دوگ
Animal	دلوت
Camel 5 to 6 year old	دودنتانی
Dairlea	دنتان درشگ

Shearing scissor	دوکارچ
sheep / goat borrowed or loaned for milking purpose	دینو
Leapard	دیہو
Dromede / female camel	ڈاچی
Goat hair / sickle	ڈاس
Vulture	ڈال
Mound	ڈپگ
Pony	ڈڈو/ڈوڈو
cow	ڈگی
Drought	ڈکال
Aged Bull	ڈگر
Field / land	ڈگار
Herd of oxes	ڈھار
Body of animal	ڈونڈ

To milk	ڈوہگ/ڈوہنغ
A plough ox	ڈھگو
Aged Goat	ڈیگ
Donkey	ڈیل
Barking	راشک
Camel pad	رخت
Sheep (small tailed)	رڈ
Camel 3 to 4 year old	رزم
Stirrup	رکاپ
Stirrup leather	رکیب
Sirrup leather	رکیب درال
Flock	رمب
Flock of goat, sheep	رنگ
Fox	روباہ، روپاشک، روپار
Root	روت

Thin	روتو
Nilgai	روجھ
Hailfer / male young calf weaned	روڑ
Herd of calves	روڈگل
To sheer	روسینگ
Ghee	روغن / روگن
Fox	روفرو / رونار
Rumination	روست
Beard of goat	ریش / بز ریش
Rope	ریز
Grass	ریم
A shepherd who tends young kids	زاپان
Flock of kids	زاغل
Foliage	زالوریں

Maize	زرت
Freshmilk	زگرین شیر
Fat	زند
Lambing season	زنک
Breeding	زنک ءبر
ways of shepherd	زوہگ
Spring	زیچان
Rope	ساد
Camel man	ساربان
Male deer	ساروان
Stallion Bull	سان/سانڈ
Chain	سائکل
Chain	سمر/سمرل
The fatten sheep / goat in flock always in lead	سرکلہ

To bray	سرڙگ
Hoof	سرمب / سمبر
Cow dung	سڪن
Locust	سنڌ
Afatten sheep / goat	سمبورين / سمباره
Brackish	سورين
Animal	سپهه دار
Red beard	سهر ريش
Black beard	سياه ريس
Dear	سيد
Bell (little gangrow)	سيلی
Horn	شاح
Monkey	شادو
Shepherd	شپانک
Camel 7 to 8 year old	ششدناني

Shepherd	شفنگ
Shepherd	شوان
Shepherd	شوانک، شوانگ
Lyne	شوشنگ
Galactosis	شیرء روٹک
Gengrine	شوگ
Niegh	شونگرگ
Milk	شیر
Milky kid	شیرچک
Curds	شیرمستگ
Cheese	شیلانچ
Elephant	فیل
Deer	کابزگ
Mule	کاتر
Flesh	کالگ

Lampas	ڪام
Horn	ڪانٽ
Dumped cow dung	ڪٽ
Litter or saddle for the camel	ڪجاڳ
Dog	ڪچڪ
Fodder	ڪدِيم
Foal	ڪرگ
Dislocation	ڪرٽڪ
Cow pen	ڪرڻ
Calf pen	ڪرڻي
Drenitis, Mange, Eczyoms	ڪش
Crupper	ڪششورو
Hilly path almost endless	ڪشڪ
Gorge	ڪل

Small water make by leathe	کلی / کلگ
Camel up to three year	کمانٹ / کوانٹ
Rock	کمند
Bay mare	کمیت
Stirrup	کجک
Vale	کنڈور
Nose or nament	کنڈی
A mask made of sheep by cutting the wood or applying colour of animed with help of rope	کوبانڑی
Camel from 6 month to one year	کوتمہ
Bucking (horse/donky)	کوسک
Hill	کوه
Mountain goat	کوه پاچن

Hump	کوبان
Humped camel / bull	کوبانڑ
Pasture	کچر
Young deer	کھاڈلو
Bell	کھنڈی
River	کور
Sackle	کید
Calf flock	گابید
Calf flock	گارم
Barking	کپسگ
Female young kid weaned (goat)	گتاچ
Field	گتان
Pass	گٹ
Male lamb weaned	گٹور

Wild goat male	گڈ
Gorge	گر
Wild sheep male	گراٹڈ
Ram	گراٹڈ
Nose ring	گرازیگ
Wolf	گرک
Cud	گلاٹ
Puppy	گلڑ
Herd of horse	گلاگ
Carvan	گلہ
A plaster prepared of goat hair and mud for bandage of broken bone	گل مور
ronnail using for making mark	گل میہہ
To castrate	گندکشگ
Animal	گنگ دام

Nose ornament	گوتی بند
Cow herd	گوال
Sack	گوالگ
Dug	گوادان
Flock of lambs	گواربانٹ
shepherd that tends young lambs	گوڑخانی شفگ
Swelling of the glands below the ear	گوگو
wild ass	گور
Brest plate (camel)	گوربند
Flock of lambs	گورپٹ
Flock of cattle	گورم
Meat	گوژد
Cow	گوخ/گوک

Mirage	گول/گولاپ
A wooden nail Fixed to camel nose	گومس
Put a nose peg in a camel nose	گومس کنگ
Vulture	گونڈار
Sack	گونی
A champion horse bull	گوہ بر
A gelded animal	گوہتنگ
A barg bullock sake	گہنج
Wateing place of flock	گھیر
Female young kid weaned (goat)	گیس
Nostril	گین
Barran / animal	گے آف
Barking	لاگک

Jack ass	لاگ/لاغ
Swine	لالی
Wooden nose piece	لانٹی
Shearer	لاوا
Tamed	لاہو
Tamed	لٹک
Tail rope	لٹک بند
Mud	لچ
Spoor / dropping of animal	لڈ
Muddy water	لردآپ
Bridle	لگام
To bridle	لگام کنگ
Fox	لومبرٹ
Plough	لنگار
Shoal of wolf	لود

Swine	لور
Trunk	لوس
Colt	لہنڈ
Barking	لہہ لہہ کنگ
Male camel	لیڑہ / لیڑو
Camel 2 year old	ماتاپس
Cow	مادگ
Jenney	مادیان / مادیان
Camel 2 year old	مازات
To provide angry with leave of date tree of daw of palen	مازگ
Owner of camel, cattle / nimal	مالدار
Detour	مانتر
Udder	ماہگ / ماہغ
Goat hair	مہڑ

Grey	مڈھ
Suckle	مچگ
Horse / steed	مرکب
Bird	مرگ
Tiger	مزار
Black bear	مم
Horse (chestnit)	مل
Camel woos / hair	ملس
Inheritance	ملک
Bitch	منڈ
Butter	موشن
Nose string	مہار
Kidding camel	مہری
Goat hair	میٹھ/مید
Interitance	میراث/میرات/میراس

Sheep	میش
Mob-mentality	میش رواجی
Flock of sheep	میگڑ
Flock of buffallow	میہڑ
Buffalow	میہی
Horse show	نال
Ferrier	نال بند
Lence	نبرہ
Nose string	نت
Headstal	نختہ
Dog	نراز
The fatten sheep / goat in flock always in lead	نربز
He jackal	نرتول
Horse male	نریان

Cow unweaned male	نریں روڑ
The paim spell and clam to keep away wild	نساہ
Nose string	نکلیں
Plough	ننگار
Feeding pen	نوگ
Butter	نیمگ/نیمغ
Animal shed	واڑ
Bridle	واڑو
Gipsy	واگ
Gipsy	وانڈو/واڈو
Calf	وچھ
Food	ورد
Barking	ونگ
Barking habit	ونگوگ

Malting season	دوہر
A big herd of cow	باریں گورم
Dughil	باکوٹ
March fastor to herd (camel)	بابابا
Turn round (camel)	ہاں
Hyena	ہپتار
Rear poralss	ہڈکا
Bone	ہڈ
young camel	ہر
Donky	حر
Shearing scissor	ہرل
Plough	ہرن
Dry land	ہشکاوگ
Horned cattle	ہرباری

Sitdown (camel)	هش هس
Green wheat of barely cut for fooder	هنٹ
Bitch	هنڈ
Dagger	هنجر
Rabid dog	ہڈ کئی کچک
Kid (goat)	هورت
Water place of flock	ہومر
Shin used for butter	ہسزک
Get up (camel)	ہی ہی ہی
Come here to herd (camel)	ہی ہی بابا
Don't slowdwon	ہی ہی ہم

سرشونی کتاب

- 1- محمد رضا بلوچ، بلوچستان قدیم تہذیبوں کا گہوارہ، قلات پبلی کیشنز کوئٹہ
- 2- ظفر اللہ بلوچ، سندھ بلوچستان کی قدیم تہذیب، ندارد
- 3- آرہگز بلر ۱۹۶۶ کیممل بریڈنگ اینڈ منیجمنٹ ان بلوچستان
- 4- آرہگز بلر ۱۹۰۵ ہارس بریڈنگ اینڈ منیجمنٹ ان بلوچستان
- 5- مولائی شیدانی، تاریخ قلات، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 6- بلوچستان ڈسٹرکٹ گزٹیر سیریز، سی
- 7- بلوچستان ڈسٹرکٹ سیریز، کوئٹہ
- 8- بلوچستان ڈسٹرکٹ گزٹیر سیریز، خاران
- 9- بلوچستان ڈسٹرکٹ گزٹیر سیریز، بولان
- 10- بلوچستان ڈسٹرکٹ گزٹیر سیریز کچھی
- 11- بلوچستان ڈسٹرکٹ گزٹیر سیریز، جھالاوان
- 12- بلوچستان ڈسٹرکٹ گزٹیر سیریز، لسبیلہ
- 13- بلوچستان ڈسٹرکٹ گزٹیر سیریز، سراوان

- 14۔ بلوچستان ڈسٹرکٹ گزٹینر سیریز، مکران
- 15۔ بلوچستان ڈسٹرکٹ گزٹینر سیریز، ژوب
- 16۔ بلوچستان ڈسٹرکٹ گزٹینر سیریز، چاغی
- 17۔ معشوق علی بھٹو ۱۹۹۳ بریڈز آف پاکستان، وزارت خوراک، زراعت و حیوانات، اسلام آباد
- 18۔ میر شیر محمد مری ۱۹۷۰۔ بلوچی کہنیں شاعری، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 19۔ میر گل خان نصیر، بلوچستان کی کہانی شاعروں کی زبانی، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 20۔ غفور شاد، بلوچی کلاسیکل شاعری، ۲۰۰۴، بلوچستان اکیڈمی، تربت
- 21۔ میر گل خان نصیر۔ تیرگال کاریت۔ بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ
- 22۔ پیر محمد زبیرانی۔ رپگیں لال دومی بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ
- 23۔ محمد حیات مری۔ گاریں گوہر بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ
- 24۔ بی ایم کٹی ۲۰۱۲۔ خود اختیار کردہ جلد وطنی جمہوری پبلیکیشنز، لاہور
- 25۔ عبدالقیوم۔ بلوچی بومیا بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ
- 26۔ الفت نسیم۔ طبی لغت بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ
- 27۔ ناگمان۔ نوکاز سید ہاشمی ریفرنس کتابچہ، کراچی
- 28۔ جان محمد دشتی۔ لہز بلد بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ
- 29۔ عطا شاد۔ بلوچی نامہ اردو سائنس بورڈ، لاہور